

Torsdagen den 26 april

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes av herr tredje vice talmannen.

Torsdagen den
26 april 1973*Anslag till kriminal-
vården; m. m.*

§ 1 Anslag till kriminalvården, m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 15 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1973:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1973/74 till kriminalvården, m. m. jämte motioner.

Herr TREDJE VICE TALMANNEN yttrade: I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen framställes yrkanden beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I detta betänkande behandlade utskottet i skilda avsnitt dels de förslag till reformer inom kriminalvården som innefattades i framlagda riktlinjer jämte motioner som ägde samband därmed, dels de i propositionen upptagna anslagsframställningarna rörande kriminalvården för nästkommande budgetår jämte motioner som hänförde sig till medelsberäkningen m. m.

Reformer inom kriminalvården

I propositionen 1973:1 bilaga 4 punkten F (s. 76–164 i utdrag av statsrådsprotokollet över justitiärenden för den 3 januari 1973) framlades för riksdagens godkännande allmänna riktlinjer för den fortsatta utformningen av kriminalvården.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen uppdras riktlinjer för en genomgripande reform av kriminalvårdens organisation och verksamhet, grundade på förslag som framlagts av kriminalvårdsberedningen i betänkandet (SOU 1972:64) Kriminalvård. För frivårdens del föreslås såväl väsentliga förändringar av arbetsuppgifterna och verksamhetens inriktning som betydande resursförstärkningar. Åtgärderna på frivårdssidan syftar bl. a. till att effektivisera personundersökningsförfarandet, förstärka övervakningsverksamheten, intensifiera och styra de sociala insatserna samt till att i större utsträckning än som f. n. är fallet integrera frivården med anstaltsvården. För att möjliggöra denna integrering och för att förbättra möjligheterna för de intagnas anpassning i samhället föreslås ett nytt anstaltssystem. Detta bygger på dels ett begränsat antal riksanstalter för mera svårbehandlade klienter och för sådana intagna som rattfyllerister och värnpliktsvägrare, vilka främst av allmänpreventiva skäl ådömts frihetsstraff, dels ett antal mindre lokalanstalter för övriga intagna. Förslaget innebär att det nuvarande systemet med åtta kriminalvårdsräjonger slopas

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

och att en indelning i stället görs i ett större antal kriminalvårdsregioner inom vilka verksamheten i största möjliga utsträckning kan anpassas till den organisation som tillskapats för samhällets övriga stöd- och hjälporgan. Det fortsatta anstaltsbyggandet föreslås bli inriktat på uppförandet av mindre lokalanstalter samt om- och tillbyggnad av befintliga mindre anstalter. Uppförandet av stora anstalter föreslås helt upphöra. Beträffande vården av kriminalvårdens narkomaner avvisas i princip tanken på en speciell narkomanvårdsorganisation för kriminalvården; i stället bör samhällets allmänna vårdresurser dimensioneras på sådant sätt att även kriminalvårdsklientelet självlära rätt till en riktig behandling kan tillgodoses. Som komplement till de allmänna vårdresurserna föreslås dels viss försöksverksamhet med särskilda narkomanvårdsavdelningar vid några riksanstalter, dels inrättandet av speciella behandlingsteam i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna, dels ock särskilda konsulttjänster m. m. för frivårdsklientelet i områdena utanför storstadsdistrikten.

Förslagen beräknas medföra en kostnadsökning på driftbudgeten med 34 miljoner kronor, fördelad på fem år med början år 1974. De sammanlagda investeringarna för anstaltsbyggande är beräknade till ca 125 miljoner kronor under en femtonårsperiod.”

I detta sammanhang hade behandlats följande motioner:

beträffande mål och medel inom kriminalvården, m. m.

1973:266 av herr Helén m. fl. (fp) vari yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag till närmare former för utvidgat samarbete mellan kriminalvården och de lokala sjukvårds- och socialvårdsorganen (yrkande C),

1973:598 av herr Bohman m. fl. (m) vari yrkats att riksdagen skulle anhålla dels att Kungl. Maj:t vid utformningen av kriminalvården beaktade vad i motionen 1973:241 anförts angående vårdens syfte (yrkande 2 h delvis), dels att Kungl. Maj:t vidtog åtgärder för att uppnå bättre överensstämmelse mellan brottsbalkens påföljdssystem och de sociala organens verkställighetsåtgärder (yrkande 2 i),

1973:599 av herr Fällidin m. fl. (c) vari yrkats att riksdagen beslutade att de synpunkter som framförts i motionen angående kriminalvårdens fortsatta utformning beaktades vid reformens konkreta genomförande (yrkande 2) och

1973:1083 av fröken Ljungberg m. fl. (m, c, fp).

beträffande anstaltssystem samt kostnader och plan för genomförandet, m. m.

1973:596 av herr Adolfsson (m),

1973:598 av herr Bohman m. fl. (m) vari yrkats att riksdagen skulle anhålla att Kungl. Maj:t vid utformningen av kriminalvården beaktade vad i motionen 1973:241 anförts angående vårdens organisation och utformning (yrkande 2 h, delvis) och

1973:599 av herr Fälldin m. fl. (c) vari yrkats att riksdagen beslutade att uttala att den utbyggnad av lokalanstalterna, som var en förutsättning för reformens förverkligande, borde genomföras på kortare tid än den av departementschefen föreslagna femtonårsperioden (yrkande 1),

beträffande frivårdsverksamheten

1973:142 av herr Ernulf (fp) och

1973:266 av herr Helén m. fl. (fp) (yrkandet B 2).

Utskottet hemställde

A. att riksdagen beträffande grunden för reformer på kriminalvårdens område skulle avslå motionen 1973:1083,

B. att riksdagen beträffande kriminalvårdens syfte skulle avslå motionen 1973:598 i denna del (yrkande 2 h, delvis),

C. att riksdagen beträffande samarbete mellan kriminalvården och andra vårdområden i anledning av de i propositionen 1973:1, bilaga 4, angivna riktlinjerna för kriminalvårdens fortsatta utformning samt motionen 1973:266 i denna del (yrkande C) och motionen 1973:599 i denna del (yrkande 2) gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

D. att riksdagen beträffande förhållandet mellan brottsbalkens påföljdssystem och de sociala organens verkställighetsåtgärder skulle avslå motionen 1973:598 i denna del (yrkande 2 i),

E. att riksdagen beträffande anstaltsplaceringen av rattfyllerister med avslag på motionen 1973:598 i denna del (yrkande 2 h, delvis) godkände ovannämnda riktlinjer,

F. att riksdagen beträffande anstaltsplaceringen av unga lagöverträdare i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1973:596 samt motionen 1973:598 i denna del (yrkande 2 h, delvis) gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

G. att riksdagen beträffande överensstämmelse mellan brottspåföljd och anstaltsplacering skulle avslå motionen 1973:598 i denna del (yrkande 2 h, delvis),

H. att riksdagen beträffande tidsplanen för reformens genomförande i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1973:599 i denna del (yrkande 1) gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

J. att riksdagen såvitt gällde övervakningsnämnds befogenheter skulle avslå motionen 1973:142,

K. att riksdagen beträffande prövotid och tid för övervakning vid skyddstillsyn skulle avslå motionen 1973:266 i denna del (yrkande B 2),

L. att riksdagen skulle avslå ovan angivna motioner i den mån de icke omfattades av vad utskottet anfört och hemställt,

M. att riksdagen godkände ovannämnda riktlinjer i den mån de icke omfattades av vad utskottet anfört och hemställt.

Reservation hade avgivits

1. beträffande förhållandet mellan brottsbalkens påföljdssystem och de sociala organens verkställighetsåtgärder av fru Kristensson (m) som

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

ansett att utskottet under D bort hemställa,
att riksdagen skulle bifalla motionen 1973:598 i denna del (yrkande 2
i).

Anslag till kriminalvården

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överlägg-
ningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 2 (Fångvårdsanstalterna)

Kungl. Maj:t hade under punkten F 2 (s. 165-168) föreslagit
riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en extra ordinarie
tjänst som överläkare i SkBe 3, dels till Fångvårdsanstalterna för
budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 319 170 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:404 av herrar Henmark (fp) och Nelander (fp) vari hemställts att
riksdagen beslutade att utöver i statsverkspropositionen upptagna
belopp sammanlagt 200 000 kronor skulle ställas till kriminalvårdsstyrel-
sens förfogande för i motionen angivna ändamål (andlig vård inom
kriminalvårdens anstalter) samt

1973:1085 av herr Sundman m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen till
Fångvårdsanstalterna anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag
med 100 000 kronor för förbättrad biblioteksverksamhet förhöjt för-
slagsanslag.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att inrätta en extra
ordinarie tjänst som överläkare i SkBe 3,

B. att riksdagen beträffande den andliga vården inom anstalterna
skulle avslå motionen 1973:404,

C. att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av
Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:1085 till
Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag
av 319 270 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

2. beträffande den andliga vården inom anstalterna av fru Kristensson
(m) samt herrar Ernulf (fp), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal
(fp), Fransson (c) och Stjernström (c) som ansett att utskottet under B
bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen
1973:404 i denna del gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna i detta
hänseende anförde,

3. beträffande medelsanvisningen av fru Kristensson (m) samt herrar Ernulf (fp), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Fransson (c) och Stjernström (c) som -- under förutsättning av bifall till reservationen nr 2 -- ansett att utskottet under C bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1973:404 samt med bifall till motionen 1973:1085 till Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 319 320 000 kronor.

Punkten 3 (Frivården)

Kungl. Maj:t hade under punkten F 3 (s. 168–171) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en extra ordinarie tjänst som överläkare i SkBe 3, dels till Frivården för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 59 210 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:266 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen under anslaget F 3 Frivården anvisade 700 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit avseende tjänster för 17 assistenter och fem biträden under ett halvt budgetår för intensifierad övervakningsverksamhet (yrkande A 3) samt

1973:403 av herr Gustafsson i Uddevalla m. fl. (s, c, fp, m) vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av förevarande anslag beslutade att Bohus skyddskonsulentdistrikt delades på sätt som föreslagits av kriminalvårdsstyrelsen.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndigade Kungl. Maj:t att inrätta en extra ordinarie tjänst som överläkare i SkBe 3,

B. att riksdagen beträffande medelsberäkningen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:266 i denna del till Frivården för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 59 210 000 kronor,

C. att riksdagen beträffande uppdelning av Bohus skyddskonsulentdistrikt i anledning av motionen 1973:403 gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i detta hänseende anfört.

Reservation hade avgivits

4. beträffande medelsberäkningen av herrar Ernulf (fp) och Westberg i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:266 i denna del till Frivården för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 59 910 000 kronor.

Punkten 5 (Kriminologisk forskning)

Kungl. Maj:t hade under punkten F 7 (s. 172) föreslagit riksdagen att till Kriminologisk forskning för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 535 000 kronor.

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:598 av herr Bohman m. fl. (m) vari yrkats att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla dels att åtgärder vidtogs för forskning rörande allmänpreventionens betydelse (yrkande 2 f), dels att kriminalvårdsstyrelsen fick i uppdrag att systematiskt utvärdera den verksamhet verket bedrev främst med avseende på återfallsfrekvensen inom respektive behandlingsform (yrkande 2 g).

Utskottet hemställde

A. att riksdagen till Kriminologisk forskning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 535 000 kronor,

B. att riksdagen beträffande forskning rörande allmänpreventionens betydelse skulle avslå motionen 1973:598 i denna del,

C. att riksdagen beträffande utvärdering av kriminalvårdens verksamhet skulle avslå motionen 1973:598 i denna del.

Reservation hade avgivits

5. beträffande forskning rörande allmänpreventionens betydelse samt utvärdering av kriminalvårdens verksamhet av fru Kristensson (m) samt herrar Ernulf (fp), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Wijkman (m) och Stjernström (c) som ansett att utskottet under B och C bort hemställa,

B. att riksdagen beträffande forskning rörande allmänpreventionens betydelse med bifall till motionen 1973:598 i denna del hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att åtgärder vidtogs för forskning rörande allmänpreventionens betydelse,

C. att riksdagen beträffande utvärdering av kriminalvårdens verksamhet med bifall till motionen 1973:598 i denna del hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att kriminalvårdsstyrelsen fick i uppdrag att systematiskt utvärdera den verksamhet verket bedrev främst med avseende på återfallsfrekvensen inom respektive behandlingsform.

Punkten 6 (Frivillig kontaktverksamhet m. m.)

Kungl. Maj:t hade under punkten F 8 (s. 173) föreslagit riksdagen att till Frivillig kontaktverksamhet m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:406 av fru Kristensson m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav till känna att något bidrag från anslaget F 8 Frivillig kontaktverksamhet icke borde utgå till Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering (KRUM) samt

1973:408 av herr Ringaby m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av punkten F 8 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att anslag till KRUM ej borde utges, att KRUM ej borde tillåtas verka inom fängvårdsanstalterna samt att KRUM ej borde anmodas avge remissyttranden i fängvårdsfrågor.

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

Utskottet hemställde

- A. att riksdagen till Frivillig kontaktverksamhet m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 100 000 kronor,
- B. att riksdagen beträffande bidrag till KRUM skulle avslå motionen 1973:406 samt motionen 1973:408 i denna del,
- C. att riksdagen beträffande KRUM:s verksamhet inom kriminalvårdens anstalter skulle avslå motionen 1973:408 i denna del,
- D. att riksdagen beträffande KRUM:s hörande vid remissförfarande skulle avslå motionen 1973:408 i denna del.

Reservation hade avgivits

- 6. beträffande bidrag till KRUM m. m. av fru Kristensson (m), som ansett att utskottet under B och D bort hemställa,
- B. att riksdagen beträffande bidrag till KRUM med bifall till motionen 1973:406 och i anledning av motionen 1973:408 i denna del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att bidrag ur anslaget F 8 Frivillig kontaktverksamhet m. m. icke borde utgå till KRUM,
- D. att riksdagen beträffande KRUM:s hörande vid remissförfarande med bifall till motionen 1973:408 i denna del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att KRUM ej borde anmodas avge remissyttrande i fängvårdsfrågor.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av herr Måbrink (vpk).

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! De enskilda medborgarnas krav att få leva i trygghet och att inte utsättas för våld eller berövas sin egendom förutsätter ömsesidig hänsyn medborgarna emellan. Vissa regler för samlevnaden måste respekteras. I den gemensamma välfärdens intresse krävs också att var och en efter förmåga lojalt bidrar ekonomiskt till samhällets utgifter och respekterar allmän egendom. Vi får likväl konstatera att såväl i gångna tider som i nutiden många människor inte förmår följa de uppställda normerna. Orsakerna till att så många bryter mot regelsystemet kan inte fångas in i enkla förklaringar. Våra kunskaper om brottslighetens orsaker är ofullständiga. Säkert är bara att brottsligheten i vårt land liksom i de flesta andra länder är ett stort samhällsproblem, som skapar svårigheter och lidanden för den enskilde och förorsakar samhället stora kostnader. Det är därför en betydelsefull uppgift för statsmakterna att vidta alla åtgärder som kan medverka till att förebygga och förhindra brott. Den förebyggande verksamheten måste bedrivas på bred front och förutsätter medverkan även av de enskilda medborgarna. Främst måste den inriktas på att skapa sådana förutsättningar för den enskilde att han kan uppleva sig som delaktig i samhällsgemenskapen och göra honom beredd att inte bara utnyttja samhällets tjänster utan även solidariskt underordna sig krav på lojalitet och hänsynstagande mot andra medborgare. Även om våra kunskaper om brottslighetens orsaker är ofullständiga, vet vi att arbetslöshet, dålig bostadsmiljö, fattigdom, social och kulturell isolering utgör grogrund för kriminalitet. Endast ett fortsatt socialt reformarbete

kan leda till att kriminalitetsskapande faktorer av nu angivet slag undanröjs.

Den förebyggande verksamheten åvilar i detta avseende i första hand samhällets sociala stöd- och vårdorgan. Det är dock angeläget att en samordning sker av samhällets insatser för att förebygga brottslighet. Jag har i detta syfte uppdragit åt en särskild sakkunnig att framlägga förslag till ett centralt brottsförebyggande råd. Den sakkunniga har i dagarna lämnat sitt förslag, och det är min förhoppning att ett sådant råd inom kort skall kunna tillsättas.

I kampen mot brottsligheten kan vi emellertid i dagsläget inte enbart nöja oss med förebyggande insatser. Samhället är också skyldigt att vidta direkta åtgärder för att förhindra och uppdaga lagöverträdelser och att upprätthålla den allmänna ordningen. Dessa uppgifter blir alltmera betydelsefulla, allteftersom den moderna samhällsutvecklingen leder till att medborgarnas möjligheter till inbördes social kontroll minskar, samtidigt som frestelsestrycket — framför allt på ungdomen — ökar. Brotsbekämpning i denna del är främst en uppgift för polis, åklagare och domstolar. Betydande anslag har under senare år tillförts polisväsendet, som därigenom fått mera personal och bättre utrustning. Verksamheten inom polisväsendet liksom rättsväsendets övriga organ har rationaliserats och effektiviserats på många sätt. Skärpta påföljder har genomförts i fråga om narkotikabrott, olaga vapeninnehav och dobbleri. Den kriminalpolitiska behandlingen av grova narkotikaförbrytare och andra som har dömts till långvarig anstaltsvistelse för grova brott har skärpts liksom samhällets möjligheter till ingripanden för att förebygga politiska våldsdåd. På grundval av brottskommissionens betänkande har riksdagen för en kort tid sedan förelagts förslag till fortsatta kraftiga åtgärder inom detta område, vilka bl. a. omfattar fortsatta stora förstärkningar av polisens personella resurser.

Av avgörande betydelse för den effekt som de här relaterade åtgärderna kan väntas få är dock att de människor som begår brott blir omhändertagna på ett sådant sätt att de i framtiden kan anpassas till samhällsnyttiga medborgare och ges möjligheter till ett normalt liv. Det är därvid inte — som ibland görs gällande i den ytliga debatten — fråga om att göra anstaltslivet så behagligt som möjligt. Talet om humanisering av fångvården för kanske tankarna i den riktningen. Det är i stället fråga om att utnyttja anstaltstiden för att stärka de intagnas förutsättningar att klara sig i samhällslivet. Det är fråga om hjälp till självhjälp. Det är i dag tyvärr så att återfallsbrottsligheten har stor betydelse för den samlade kriminaliteten. Det är belysande att 50 procent av de intagna i fångvårdsanstalterna minst en gång tidigare suttit i fängelse och att 30 procent suttit i fängelse två eller flera gånger. Risken är stor för att dömda som inte kunnat inordnas i samhället kommer att bilda minoriteter vilkas normer och värderingar inte överensstämmer med dem som gäller för andra medborgare. Sådana minoriteter kan efter hand dra till sig andra som känner sig isolerade från samhällsgemenskapen.

Svensk kriminalvård har sedan lång tid tillbaka åtnjutit internationellt anseende för framsynthet och progressivitet. Det kontinuerliga reformarbete som hittills bedrivits har bl. a. omfattat en snabb utbyggnad av

Torsdagen den
26 april 1973*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

frivården och betydande reformer inom anstaltsväsendet.

Det förslag till riktlinjer för kriminalvårdens fortsatta utformning som riksdagen nu skall ta ställning till kan delvis ses som ett fullföljande av tidigare reformer. Förslaget innebär emellertid inte bara att kriminalvården får betydligt ökade resurser i fråga om personal och medel. Det möjliggör också en samordning och systematisering av de insatser som för närvarande görs inom kriminalvården. Den samordning av anstalts- och frivård som nu inleds kan väntas medföra ökad effektivitet för båda dessa verksamhetsgrenar och därmed en minskning av återfallsbrottsligheten. En ny anstaltsorganisation och en ändrad regional indelning ger möjlighet till mer differentierade åtgärder i hjälpande och stödjande riktning för dem som intagits i fängvårdsanstalt och underlättar övergången mellan anstaltsvård och frivård. Den ändrade regionala indelningen innebär också att kriminalvården i större utsträckning än hittills anpassas till den verksamhet som bedrivs av samhällets övriga vårdorgan. Såväl den öppna som den slutna vården får betydande resursökningar för sjuk- och narkomanvård. Sammanlagda ger de åtgärder som här aviseras ett nytt och samlat grepp på kriminalvården som innebär ett nydaningsarbete inom detta vårdområde av mycket betydande slag.

Formerna för arbetet inom kriminalvården har under senare år vållat en livlig offentlig debatt där många kritiska röster höjts. Från en sida har hävdats att man gått för långt i vad som kallas humaniserande riktning. Kriminalvården har beskyllts för slapphet och dalt med de intagna. Från andra håll har hävdats att tvånget i anstalterna verkat nedbrytande på de intagna. Det kan därför vara skäl att i detta sammanhang uttrycka tillfredsställelse över att detta stora reformförslag inom kriminalvården bygger på ett betänkande som utarbetats av representanter för riksdagens fyra största partier och att dessa därvid uppnått fullständig enighet. Det torde redan nu kunna konstateras att kriminalvårdsreformen kommer att beslutas i stor politisk enighet. Detta är av utomordentligt stor betydelse när reformen skall föras ut i praktisk tillämpning.

En kraftig utbyggnad av frivården bl. a. med ett större antal assistenter avsedda som övervakare för svårskött klientel kommer att ge möjlighet för övervakningsorganisationen att genom aktivt fältarbete stå i nära kontakt med sina klienter samtidigt som lokala anstalter i nära anknytning till de intagnas hemorter möjliggör ett omhändertagande under mer kontrollerade former i de fall då enbart övervakning visar sig otillräcklig. Samverkan mellan frivårdsorganisationen och lokalanstalterna ger på detta sätt underlag för en avsevärt förbättrad kontroll av hur skyddstillsynsdömda, villkorligt frigivna och på prov utskrivna följer de krav på en ordnad livsföring som förutsätts i brottsbalken. Därigenom kan frivården såväl hos allmänhet som hos rättsvårdande myndigheter skapa det förtroende för sin verksamhet som krävs för att göra den till ett alternativ till frihetsberövanden. Den sedan flera år påtagliga tendensen hos domstolarna att utnyttja skyddstillsyn i stället för fängelse kan därför väntas fortsätta.

Även i fråga om den grövre kriminaliteten kan kravet på samhälls- skydd beaktas på ett bättre sätt. De personer som gjort sig skyldiga till sådan kriminalitet samlas på de anstalter som har det bästa rymnings-

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

skyddet. Genom en konsekvent differentiering skapas där förutsättningar för behandlingsformer som utformats med hänsynstagande till de intagnas bedömningsbara farlighet.

De riktlinjer för kriminalvården som nu uppdras grundar sig på uppfattningar hos dem som teoretiskt och praktiskt sysslat med kriminalvårdens klientel. Vi vet att hittillsvarande metoder och åtgärder endast i ringa utsträckning gett tillfredsställande resultat. Våra kunskaper om effekten av de nya formerna är ofullständiga. Det är därför önskvärt med en uppföljning och utvärdering. Denna uppgift får ankomma på det centrala rådet för brottsbekämpning, i vilket kommer att ingå en särskild enhet för kriminologisk forskning.

För den sociala verksamheten inom kriminalvården kommer tyngdpunkten att ligga på frivården, vars insatser sätts in på ett så tidigt stadium som möjligt, dvs. i omedelbar anknytning till domen eller, om den åtalade så önskar, redan dessförinnan. Anstaltstiden får ses som en förberedelse för frigivningen, som får börja så snart den dömda kommit innanför anstaltsporten. Framför allt är det kriminalvårdstjänstemännens uppgift att ge sina klienter de råd och anvisningar som de behöver för att tillgodogöra sig det stöd och den hjälp som tillhandahålles av samhällets övriga vårdorgan. Förslaget tar klart avstånd från tanken att utöver frivården skapa en särskild vårdorganisation. Den dömda bör anpassas till det samhälle där han måste leva sedan kriminalvårdens befattning med honom har upphört. Genom att avskilja och isolera den brottslige från samhället kan man endast temporärt hindra honom att begå nya brott. En framgångsrik resocialisering förutsätter att den dömda får möjlighet att försörja sig med hederligt arbete, att han har en bostad och att han kan knyta normala sociala kontakter. Hans behov av fysisk och psykisk hälsovård måste tillgodoses på samma villkor som gäller för andra medborgare. Om han i stället stöts ut från samhällsgemenskapen är risken för fortsatt kriminalitet mycket stor. Det måste beaktas att fängelsetiden uppgår till i genomsnitt endast fyra månader, och sedan återvänder den dömda ut till oss andra i samhällslivet.

Kriminalvården kan inte på egen hand klara de dömdas samhällsanpassning. Det krävs också förståelse och solidariska insatser från andra samhällsorgan och från de människor som finns i den dömdes omgivning, anhöriga, arbetskamrater och andra. Det har uttalats farhågor för att man inte skall kunna skapa en sådan solidaritet. Jag bedömer dock dessa farhågor som överdrivna. Vid remissbehandlingen av kriminalvårdsberedningens betänkande har tvärtom demonstrerats glädjande uppslutning kring de tankegångar som beredningen fört fram. Arbetsmarknadsstyrelsen, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och Svenska kommunförbundet har behandlat förslagen i positiv anda. Speciellt glädjande är de erbjudanden om samarbete och medverkan som kommit från de två största arbetsstagarorganisationerna. Arbetsgivarna har också sitt stora ansvar. Reglerna för anställning av dömda personer i statstjänst har nyligen översetts. Det är min förhoppning att de kommunala och privata arbetsgivarorganisationerna i motsvarande mån skall utfärda rekommendationer till sina medlemmar. I de fall då man anfört betänkligheter finns anledning att förmoda att dessa i stor utsträckning beror på brist på

information. Sociologiska undersökningar ger vid handen att insikten om vad modern kriminalvård kräver står i omvänd proportion till kunskaperna om hur kriminalvården verkligen fungerar i dag och om de människors problem som kommer i konflikt med regelsystemet. De reformer som här föreslås omfattar också en kraftig upprustning av kriminalvårdens informationsarbete. Resurser ges också för en intensifiering av den samrådsverksamhet som redan inletts mellan kriminalvården och andra sociala myndigheter såväl på riksplandet som på lokal nivå.

Det är min förhoppning att allt detta skall medverka till att förståelse för de dömdas problem ökar. Man kan då förvänta en allmän uppslutning kring den kriminalvårdsreform som nu föreläggs riksdagen och som syftar till effektiva insatser mot återfallsbrottsligheten på grundval av den människosyn som av tradition varit utmärkande för svensk kriminalvård.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag befinner mig i den lika glädjande som ovanliga situationen att i allt väsentligt kunna instämma med herr justitieministern. Jag tycker också det är glädjande att det har blivit en så enig uppslutning kring den kriminalvårdsreform som vi nu skall behandla.

Justitieministern inledde sitt anförande med några allmänna reflexioner och konstaterade att vår kunskap om brottslighetens orsaker är ofullständig. Det håller jag gärna med om. Man kunde önska att vi hade en mer inträngande forskning som något kunde belysa dessa frågor, även om den väl inte kan ge hela sanningen. Jag vill redan nu säga, herr talman, att det är glädjande att det centrala råd som så småningom skall tillsättas, enligt vad vi nu har fått höra, kommer att få till uppgift att planera forskningens insatser. Jag hoppas att det inte skall bli alltför stora begränsningar i de möjligheterna utan att rådet verkligen skall kunna initiera en forskning som belyser väsentliga områden som inte varit föremål för någon kriminalpolitisk forskning i detta land.

Sedan sade justitieministern att man kunde konstatera att en grogrund för kriminalitet var en dålig start i tillvaron — arbetslöshet, dåliga bostadsförhållanden, en utarmad kulturell miljö och några andra sådana faktorer. Jag skall gärna hålla med om att personer med en dålig start i tillvaron självklart kan utgöra en riskgrupp som kan dras in i kriminalitet.

I detta sammanhang finns det emellertid anledning understryka vad justitieministern också på sätt och vis var inne på, nämligen att det är väsentligt i ett samhälle att man bibehåller respekten för vissa normer och värderingar som är giltiga genom generationerna, som är giltiga för vår tid och som kommer att vara giltiga i fortsättningen. Men jag påstår att vi för närvarande upplever en normupplösning som har haft en negativ effekt när det gäller kriminalitetens utveckling. Det är i varje fall min tro. Jag menar att det är nödvändigt att vi upprätthåller respekten för de regler som har uppställts för människornas livsföring och för deras relationer till varandra. Också i det hänseendet har det brustit en del på senare tid.

Vidare sade justitieministern att kriminalvården från vissa håll har beskyllts för slapphet. Det är riktigt. Det är också riktigt att kriminalvården från en annan synpunkt har beskyllts för att vara för sträng.

Torsdagen den
26 april 1973.

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

Enligt mitt sätt att se är det viktigt att vi försöker differentiera behandlingen av kriminalvårdsklientelet. Vi bör få humanast möjliga behandling för det stora flertalet av kriminalvårdsklientelet, men vi bör samtidigt få en effektiv och stram behandling av det grövre klientelet. Där har vi gått en bit på väg genom de regler som riksdagen beslöt om förra året och som justitieministern själv refererade till.

Justitieministern sade att det här är ett stort reformförslag. Jag skall inte förringa värdet av denna kriminalvårdsreform. Men som jag ser det är det väsentliga i detta förslag att man nu får en ordentlig satsning på frivårdssidan – någonting som de borgerliga partierna i riksdagen faktiskt under många år har begärt – och en satsning på de personella resurserna för att ge övervakningsverksamheten ett mer reellt innehåll. Sedan är det självklart att dessa reformer, som innebär en integrering av frivården i anstaltsvården, är utomordentligt angelägna. Jag tror alltså att det på frivårdssidan kommer att visa sig att förslaget innebär ett stort steg i rätt riktning, även om man naturligtvis måste konstatera att de personella resurser som här anvisas väl inte får vara hela sanningen utan att man måste gå vidare på en utbyggnad under åren framöver.

Jag kan, herr talman, konstatera att utskottet är enigt om de stora linjerna i förslaget, och vi har också accepterat den föreslagna omorganisationen av anstaltssystemet. Jag tror att alla delar den uppfattningen att det är skönt att det blir slut på byggandet av de stora anstalterna. Möjligen kan man hysa en viss tvekan när det gäller omorganisationen av kriminalvårdsregionerna. Den tveksamhet som jag personligen känner gäller svårigheterna att förena två så angelägna önskemål som att å ena sidan få en erforderlig differentiering av kriminalvårdsklientelet och att å andra sidan få små anstalter, som har anknytning till de lokala organen för socialt stödjande verksamhet och där de intagna kan få verkställighetstiden avtjänad i närheten av hemmet. Det är två angelägna synpunkter som i och för sig är oförenliga. Jag hoppas i alla fall att det nya förslaget till anstaltsorganisation ändå skall kunna göra en syntes av detta som kommer att visa sig fungera bra i praktiken.

Vi har i utskottet behandlat en del motioner. En av dem har väckts av fröken Ljungberg m. fl., och det är som jag ser det en mycket intressant och väsentlig motion. Vi har med anledning därav i utskottet konstaterat att det i och för sig hade varit önskvärt att riksdagen samtidigt hade fått ställning till andra grundläggande frågor på kriminalpolitikens område och att vi hade fått en uppfattning om huruvida det går att klara det viktiga samarbetet mellan kriminalvården och social-, sjuk- och hälsovården. Vi säger i betänkandet att det är angeläget att man försöker överbygga de klyftor som på många håll otvivelaktigt finns mellan kriminalvården och andra samhälleliga stöd- och vårdorgan. Egentligen hade det varit önskvärt att vi redan nu hade haft en uppfattning om på vilket sätt man skulle ha klarat detta. Vi har inte det, men vi har uttryckt ett önskemål om att denna fråga snarast måtte få en lösning. Det är förutsättningen för att intentionerna bakom reformen skall kunna förverkligas.

Vi har också konstaterat att det hade varit önskvärt att vissa nödvändiga förändringar i brottsbalkens påföljdssystem och kanske

förslaget till förändringar i behandlingslagen hade kunnat presenteras riksdagen samtidigt, så att vi hade kunnat ta ställning till detta i ett sammanhang. Man kan emellertid förstå att detta inte har varit möjligt, och vi har bedömt det så att vi ville ta ställning till reformen nu och att en avvaktan på de här andra förslagen skulle ha medfört ett alltför långt dröjsmål med beslut i ärendet. Därför har vi i utskottet ansett att vi nu skall ta ställning, även om man på ett sätt kan beklaga det.

Utskottet har ansett det angeläget att uttala att reformer på kriminalvårdens område bör grundas på den målsättning för kriminalpolitiken som anges i brottsbalken. Vi framhåller ”att den ökade satsningen på frivårdssidan inte bör ses som ett uttryck för ett ändrat kriminalpolitiskt synsätt utan som ett försök att – i enlighet med tankegångarna bakom brottsbalkens nyanserade påföljdssystem – ge de icke frihetsberövande påföljderna ett materiellt innehåll som gör dem till fullödiga alternativ till övriga påföljder”, som vi har uttryckt det. Vi har understrukit att de uppdragna riktlinjerna, samtidigt som de innebär en prioritering av konkreta åtgärder syftande till att underlätta de straffades anpassning i samhället, också klart markerar de gränser för kriminalvårdens verksamhet som betingas av kraven på allmän laglydnad och samhällsskydd.

Jag vet inte, herr talman, om jag i detta sammanhang skulle ställa en fråga till justitieministern. Man skall ju i allmänhet inte bry sig om tidningsnotiser därför att pressen sällan exakt återger vad som har anförts, men jag har ett tidningsurklipp från en debatt i Uppsala för ett tag sedan, där justitieministern deltog. Justitieministern undrar om man kanske skulle begagna uttrycket fånghålleri i stället för anstaltvistelse. Det må vara hänt. Kanske är det inte något att fästa sig vid, om man använder en formulering som var lånad från en intern. Justitieministern säger emellertid i referatet att han lägger tyngdpunkten på frivården. Han säger att han hoppas att det antal interner, som man måste hålla inlåsta endast av säkerhetsskäl, snart skall kunna minskas. Jag menar härmed att man inte skall ta så allvarligt på ett tidningsreferat. Men om justitieministern sagt detta, skulle det innebära, att han avvisar tanken på allmänprevention. Jag har emellertid förstått att så inte är fallet; det intrycket får man i varje fall inte när man läser justitieministerns anförande i statsverkspropositionen i den här delen. Men det kunde kanske vara intressant att få en liten kommentar.

Vi konstaterar i utskottet att de ökade insatserna inom kriminalvården främst bör syfta till att förstärka frivården, men det får samtidigt inte leda till att anstaltsvården eftersättes. Vi menar att det är ofrånkomligt att en väsentlig del av kriminalvårdens klientel just med hänsyn till den allmänna laglydnaden och samhällsskyddet fortfarande måste underkastas någon form av institutionell kontroll. Personligen tror jag att reformen i praktiken inte kommer att medföra någon nämnvärd ytterligare förskjutning mot frivården. Ju grövre brottsligheten blir, desto mera belastat blir kriminalvårdsklientelet. Detta innebär i sig en begränsning av våra möjligheter att begagna de öppna vårdformerna.

Jag tänkte sedan säga några ord om olika klientelgrupper. Moderata samlingspartiet har i en partimotion tagit upp frågan om rattfylleristerna,

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

och utskottet säger med anledning av denna motion, att man så långt möjligt inom ramen för tillgängliga lokalanstaltsplatser bör eftersträva att straffverkställighet kan ske i närheten av hemorten. Vi menar att man i fortsättningen bör ägna uppmärksamhet åt denna fråga och att man vid det urval av anstalter som framdeles skall utnyttjas bör för korttidsklientelet och vid ställningstagandena för brottskommitténs förslag särskilt beakta dessa önskemål.

När det gäller intagna kvinnor har ett enigt utskott uttalat att speciellt stora problem föreligger för dessa. Om vi i detta samhälle hittar områden, där det förekommer problem, finner vi nästan alltid att just kvinnorna har det allra värst. Så gäller faktiskt även inom kriminalvården – i varje fall inom den slutna vården. Vi har i utskottet menat, att det väl ändå borde vara tänkbart att man inrättar särskilda avdelningar för kvinnor på lokalanstalterna och att man kanske också skulle kunna utnyttja särskilda frigångshem som lokalanstalter för kvinnliga intagna. Vi förutsätter att denna fråga blir föremål för särskilda överväganden i den fortsatta planeringen.

En sak som utskottet ägnat stor uppmärksamhet är placeringen av ungdomsklientelet. Vi har uttryckt det önskemålet att de erfarenheter som vi i dag har av utbildning, arbetsträning, medicinsk och psykoterapeutisk behandling på ungdomsanstalterna verkligen bör tillvaratas, och vi hoppas att de nuvarande ungdomsanstalterna i icke obetydlig utsträckning skall kunna användas som riksanstalter för sådana unga lagöverträdare, som av säkerhetsskäl eller av annan anledning inte lämpligen bör placeras på lokalanstalt.

Innan jag går in på att kommentera reservationerna kanske jag får säga att vi i justitieutskottet inte har glömt bort frågan om ersättning åt övervakare. Tidigare har vi ägnat den frågan ett visst intresse. Vi har accepterat att ersättningen nu inte kan höjas utöver vad som föreslås, men vi menar att man ändå bör följa frågan med stor uppmärksamhet. Det är väsentligt att vi har en ersättning som verkligen kan locka ansvarskännande och kunniga övervakare, för det är en förutsättning för att frivården skall kunna fungera på ett effektivt sätt.

Jag skulle sedan, herr talman, bara vilja säga några ord om ett par av de reservationer som är fogade till utskottsbetänkandet.

Reservationen 1 innebär att man bör åstadkomma en bättre överensstämmelse mellan brottsbalkens påföljdssystem och de sociala organens verkställighet.

Justitieministern sade tidigare här, att dom till skyddstillsyn är en åtgärd som kommer att tillämpas i ökad omfattning. Då blir de synpunkter som jag har framfört i den här reservationen ännu mera betydelsefulla. Jag har nämligen påstått att i många fall där man dömer till skyddstillsyn med behandlingsföreskrift, innebär på vissa håll de sociala organens tillämpning av detta i praktiken, att brottsbalkens påföljder i detta hänseende urholkas. Det är en utveckling som ingen av oss kan vara tilltalad av. Jag menar att denna fråga bör ägnas en viss uppmärksamhet för att hejda den här utvecklingen.

Den kriminologiska forskningen har jag redan varit inne på. Jag skulle i det sammanhanget bara vilja fråga statsrådet om man kan förutsätta att

Torsdagen den
26 april 1973*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

det centrala rådet får i uppdrag att planera också en forskning beträffande allmänpreventionens betydelse. Den spelar ändå en grundläggande roll inom hela kriminalpolitiken. Man saknar ju helt sådan forskning i det här landet. Det skulle vara väsentligt att höra om justitieministern menar att det centrala rådet skulle kunna planera en dylik forskning.

I reservationen 5 har vi föreslagit att kriminalvårdsstyrelsen skall få utvärdera kriminalvårdens verksamhet, och inte bara inom vissa begränsade sektorer som nu sker, utan över huvud taget åstadkomma en systematisk utvärdering av effekterna av de olika behandlingsformerna. Egentligen skulle man ju ha kunnat önska att en sådan utvärdering hade funnits när man nu skall ta ställning till kriminalvårdsreformen som ju mycket bygger på en uppfattning om vad de olika behandlingsformerna har för effekt. Någon sådan utvärdering finns inte. Det är angeläget att den kommer till stånd utan större tidsutdräkt.

Till slut, herr talman, ett par ord om KRUM. Jag har reserverat mig mot att KRUM skall få anslag i fortsättningen. Det kan ju tyckas att ett belopp av 38 000 kronor är så litet att det inte är värt en mäska, men jag menar att det är en principiell fråga vad staten skall ge bidrag till. Jag påstår att KRUM bedriver en verksamhet som i långa stycken är i strid mot de riktlinjer som statsmakterna fastlägger för kriminalpolitiken. Det är ganska uppseendeväckande att statsmakterna då ger bidrag till en sådan verksamhet.

Jag kan bara helt kort citera litet ur det målsättnings- och aktionsprogram för KRUM:s verksamhet som finns.

Där står att KRUM skall arbeta för en analys och ett bekämpande av det klassamhälle som genom sina ojämna makt- och förmögenhetsförhållanden bidrar till att skapa grupper som är socialt, ekonomiskt och kulturellt utslagna. KRUM skall verka för avskaffande av fängelsestraff och andra tvångsmässiga frihetsberövanden. KRUM anser att samhällets kontrollpolitik är ett uttryck för det rådande klassamhället och ifrågasätter frihetsberövande som sanktionsform. KRUM avvisar både allmänpreventionen och individualpreventionen som grundval för fängelsestraff. KRUM avser att som ett led i opinionsbildningen arbeta för att fängelserna på fångarnas villkor skall öppnas för allmänheten, organisationer, myndigheter och massmedia. Utöver den traditionella opinionsbildningen bör aktioner komma till stånd i ökad utsträckning. KRUM skall kunna aktivt stödja stridsåtgärder samt i övrigt sprida vetskaper om och stödja fångarnas kamp. KRUM-kansliet i Stockholm skall fungera som informations- och agitationscentral.

Jag skulle vilja fråga kammarens ledamöter om man verkligen kan tycka att en sådan verksamhet är i linje med det som detta anslag syftar till att främja, nämligen positiva kontakter mellan kriminalvårdsklientelet och personer utanför kriminalvården. Jag påstår att det är en verksamhet som direkt motverkar detta syfte. Många intagna betackar sig för KRUM:s verksamhet, och fångvårdspersonalen bedömer att deras kontakter med de intagna avsevärt försämrats genom KRUM:s aktiviteter.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 5 och 6 samt i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

Herr JOHANSSON i Växjö (c):

Herr talman! När vi i dag behandlar anslagen till kriminalvården tar vi ställning till en betydande reform av kriminalvårdens organisation. Det rör sig sålunda inte enbart om anslag för kommande budgetår, utan vi skall vidare ta ställning till principen för hur kriminalvården skall utformas för lång tid framåt.

Inom kriminalvården har pågått ett successivt reformarbete. Det har inte varit stillastående. Man konstaterar att under senare tid har den kriminalpolitiska debatten varit högst påtagbar i vårt land. Samtidigt har planering för fortsatta reformer pågått inom olika kommittéer. För att skapa underlag för en helhetsbedömning och en samordning av förslag som framkommit av olika kommittéer tillsattes i oktober 1971 den s. k. kriminalvårdsberedningen. Det är med anledning av dess betänkande som justitieministern i samband med statsverkspropositionen också framlade förslag om vissa riktlinjer för den kommande kriminalvården. Man kan väl påstå att kriminalvårdsberedningens förslag i allt väsentligt var ett resultat av en enig utredning. Värdet av detta har understrukits i många sammanhang, och det vill jag också göra. De riktlinjer för det fortsatta reformarbetet inom kriminalvården som nu föreläggs riksdagen överensstämmer i allt väsentligt med beredningens förslag. Detta är motiv för att utskottet i allt väsentligt har lyckats skriva sig samman, och allt talar för att kvällens debatt kommer att bli en stillsam sådan.

Jag vill nu gå in på några områden i det framlagda kriminalvårdsprogrammet, där jag finner väsentliga framsteg.

Det måste anses tillfredsställande att förslag framkommit om en samlad bedömning av aktualiserade kriminalvårdsreformer. Vad såväl beredningen som statsrådet och utskottet vill understryka är att kriminalpolitiken har två uppgifter: dels att ge människorna skydd mot brott, dels att hjälpa dem som begått brott att anpassa sig till samhällets gemenskap. Något annat vore ju också otänkbart i en modern stat. Vi bör väl ha lämnat den tid bakom oss då attityden till den dömda andades vedergällning. Frihetsberövande är dock ibland både för allmänheten och för den dömda nödvändigt. Men målsättningen skall vara att anpassa den intagne till ett normalt liv utanför anstaltens väggar. Kriminalvårdsberedningen har såvitt jag kan förstå gjort en realistisk avvägning mellan angelägenheten av lagöverträdarnas anpassning till samhällsliv samt samhällets behov av skydd. Det menar också utskottet, som ytterligare understrukt kriminalvårdens dubbla uppgift.

Kriminalvårdsberedningens förslag bygger på en större integrering mellan frivården och anstaltsvården. Frivårdssidan skall på så sätt få större resurser. Det är beredningens och statsrådets mening att effektivisera personundersökningsförfarandet, förstärka övervakningsverksamheten samt intensifiera och styra de sociala insatserna. Detta är helt naturligt positiva åtgärder.

En annan viktig del är anstaltssystemet. För att erhålla bästa effekt av integrationen mellan frivård och anstaltsvård föreslås en decentraliserad, regionsvis uppbyggd kriminalvård. Den bygger dels på ett begränsat antal rixsanstalter för främst mera svårbehandlade klienter, dels ett antal mindre lokalanstalter för övriga intagna. Jag tror att slopanget av

Torsdagen den
26 april 1973*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

kriminalvårdsråjongerna och i stället en indelning i ett större antal kriminalvårdsregioner, såsom nu föreslås, skall vara bättre ägnat att återanpassa klienterna efter anstaltstiden till ett normalt liv igen. Eller, för att citera propositionen, "att verksamheten i största möjliga utsträckning kan anpassas till den organisation som tillskapats för samhällets övriga stöd- och hjälporgan". De stora anstalternas tid skulle alltså vara förbi, och ingen är väl ledsen för det.

Centerpartiet har i en partimotion bl. a. tagit upp tidsperspektivet för reformens genomförande och då särskilt utbyggnaden av lokalanstalterna. I motionen ifrågasättes lämpligheten av att det skall ta hela 15 år innan anstaltssystemet är utbyggt.

Man får i det sammanhanget stöd av kriminalvårdsstyrelsen som pekar på svårigheter — organisatoriskt och administrativt — som kommer att uppstå om två skilda system, det nuvarande råjongsystemet och den föreslagna regionindelningen, under en längre tid skall tillämpas sida vid sida. Enligt kriminalvårdsstyrelsens mening lär de nuvarande råjongerna endast delvis kunna avvecklas så länge tillräckligt antal lokalanstalter saknas för att kunna sätta den nya regionala organisationen i kraft.

Vi är fullt införstådda med att planerings- och projekteringsarbeten tar sin tid. Uppbyggandet av ett antal lokalanstalter sker inte i brådskat. Centerns representant i utskottet hälsar dock med tillfredsställelse utskottsskrivningen där det heter bl. a.: "Lika med motionärerna anser emellertid utskottet att det är ytterst angeläget att reformen genomförs så snart det över huvud taget är möjligt. Stora ansträngningar bör därför sättas in för att om möjligt nedbringa tiden. Vissa möjligheter härtill torde kunna öppnas om befintliga anstalter i större utsträckning än vad som synes ha förutsatts blir utnyttjade som lokalanstalter. Utskottet utgår från att förutsättningarna härför nog övervägs i det fortsatta planeringsarbetet. Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna." Med en sådan skrivning har vi centerrepresentanter i utskottet förklarat oss vara nöjda.

Samarbetsfrågorna har tagits upp i motioner från centern, folkpartiet och moderaterna. Det gäller samverkan mellan kriminalvården och övriga vårdområden. Utskottet skriver mycket positivt och fastslår med skärpa att de klyftor måste överbyggas som på många håll otvivelaktigt finns mellan kriminalvården och andra samhälleliga stöd- och vårdorgan. Det är nödvändigt om intentionerna bakom förevarande reform skall kunna förverkligas. Lika angeläget är det enligt utskottets mening att den ändrade anstaltsorganisationen och kriminalvårdens regionala indelning främjar kriminalvårdens samarbete på det lokala planet med både arbetsmarknadsmyndigheter och sociala myndigheter.

Herr talman! Jag vill vidare peka på enigheten om att arbetsplikten skall bibehållas inom anstalterna. Det finns delade meningar om detta uti i samhället. Slopandet av arbetsplikten skulle enligt utskottet innebära omfattande kostnadsökningar med ökat personalbehov och krav på alternativa sysselsättningsformer som följd. Att klienterna skall fördriva tiden i sysslolöshet kan ju inte vara riktigt. I detta sammanhang vill jag också framföra den uppfattningen, som alla är överens om, att studiearbetet skall ha sin givna plats på anstalterna.

Torsdagen den
26 april 1973.

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

Något om kostnaden för reformens genomförande: En sådan här omläggning av kriminalvården kostar givetvis pengar. På driftbudgeten beräknar man en merkostnad av 34 miljoner kronor, fördelad på fem år med början år 1974. På investeringssidan är den beräknade kostnaden för anstaltsbyggandet 125 miljoner under en 15-årsperiod. Denna 15-årsperiod tycker vi inom centern, som jag nämnt, är en för lång tidrymd. En starkare prioritering av anslagen till denna verksamhet är därför angelägen.

Vad vi i dag kommer att besluta är principlösningar som avses bli föremål för fortsatt bearbetning, varvid kompletterande överväganden kommer att ske även i fråga om den långsiktiga kriminalpolitiken. Nu skall vi naturligtvis inte tro att lagens reformering löser alla problem. Justitieministern sade i sitt inledningsanförande att orsakerna till brott kan vara många. Allt vet vi inte, sade han, men han nämnde arbetslösheten, bostadsmiljön och miljöaspekter över huvud taget osv. Det är så mycket som kommer in i det här sammanhanget. Men vi skall inte vara pessimister. Vi tror att den här reformen är den bästa lösningen för tillfället och hoppas att vi skall komma en god bit på vägen när den blir genomförd – att återfallen hos internerna blir färre, att de blir bättre anpassade till samhället.

När det så gäller anslagen till kriminalvården för budgetåret 1973/74 gläder det mig att utskottet har anslutit sig till motionen av herr Sundman m. fl. om en anslagsökning på 100 000 kronor utöver justitieministerns förslag till biblioteksverksamheten vid fångvårdsanstalterna. Det är ingen stor summa, men dock ett värdefullt tillskott. Biblioteksverksamheten vid statens fångvårdsanstalter runt om i landet ombesörjes av respektive kommuners folkbibliotek. Ersättningen till kommunerna för denna verksamhet var länge synnerligen blygsam. Den fastställdes år 1958 till 10 kronor per år och vårdplats. Den allmänna ersättningen till kommunerna har de senare åren höjts till 30 kronor per vårdplats och år vid anstalt och 40 kronor per plats vid allmänna häkten. De faktiska kostnaderna är mångdubbelt större. Det finns i dag kommuner som satsar upp till 170 kronor per år och vårdplats vid fångvårdsanstalterna. Detta är ju knappast att göra rätt för sig från statens sida. Kostnaderna för biblioteksverksamheten vid kriminalvårdens anstalter är en statlig och inte en primärkommunal angelägenhet.

Det är ju också så, att det knappast finns någon grupp av människor i samhället för vilken böcker och läsning är av så väsentlig betydelse som för de intagna på fångvårdsanstalterna.

Utlåningen vid folkbiblioteken uppgick i landet 1971 till cirka nio band per invånare och år. Utlåningen vid två av våra fångvårdsanstalter under samma år var inte mindre än 86 band per intagen och år. Till detta kommer att varje utlånad bok nästan regelmässigt läses av mer än en person. Vi förstår att slitaget är stort. Därför är utskottets ökning av anslaget med 100 000 kronor mycket välkommen.

Centerns representanter i utskottet finns med vid tre av de reservationer som är fogade till utskottsbetänkandet. Jag vill till sist något redogöra för dem.

Reservationerna 2 och 3 rör den andliga vården vid anstalterna, och

jag yrkar nu bifall till dem. Jag vill påstå att såväl böcker som andlig vård är det behov av vid våra fängvårdsanstalter. Nämnderna för den andliga vården, NAV, har haft en väsentlig betydelse för vårarbetet på anstalterna. Samfunden visar alltså stor villighet att själva satsa erforderliga medel. Det är dock inte mer än rätt att direkta omkostnader för verksamheten i viss mån och i större utsträckning än för närvarande ersätts av det allmänna.

Den tredje reservation som jag yrkar bifall till är nr 5, som rör kriminologisk forskning. I moderatmotionen, som reservationen bygger på, framförs meningen att våra kunskaper om värdet av olika behandlingsmetoder inom kriminalvården är ofullständiga. På ledande forskarhåll i detta land påstås också att alltför litet forskning bedrivs. Den centrala problematiken kring avvägningen mellan allmänprevention och individualprevention är inte nog belyst. Justitieministern sade även i sitt anförande att vi vet alltför litet om orsaken till brottsligheten. Därför tycker jag att det finns all anledning att stödja denna reservation. Jag yrkar som sagt bifall till densamma.

Herr talman! I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Också jag kan ansluta mig till de synpunkter som justitieministern framförde i början av denna debatt. Vi är säkert alla ense om att det ärende som vi här behandlar är av utomordentlig vikt för hela vårt samhälle. Kriminalvården berör inte bara de människor som blir föremål för samhällets reaktion mot lagöverträdelse utan samhället som helhet. Det är också anledningen till att allmänheten med stort intresse följer reformarbetet på området. Jag vill i det sammanhanget framhålla vikten av att informationen om såväl målsättningen för arbetet som formerna för kriminalvården når ut till denna allmänhet. Den informationen får inte eftersättas, och jag noterar med tillfredsställelse den ökade satsning på information som förslaget innebär.

I varje demokrati är respekten för lagen en grundval för samvaron människor emellan. Utan trygghet för medborgarna till liv och lem är inget samhälle ett gott samhälle. Det är ur dessa och andra synpunkter utomordentligt viktigt att med kraft bekämpa brottsligheten. Men det är också synnerligen angeläget att genom lämpliga åtgärder söka återanpassa lagöverträdarna till samhället.

I den proposition som behandlas i justitieutskottets betänkande nr 15 uppdras riktlinjer för en betydelsefull reform av kriminalvårdens organisation och verksamhet. Det är med tillfredsställelse jag i likhet med utskottet i övrigt konstaterar att det varit möjligt att lägga fram ett förslag som innebär en samlad bedömning av aktualiserade kriminalvårdsreformer och över huvud taget ett samlat grepp på den komplicerade och mångfasetterade problematik som kriminalvården utgör.

Visserligen kan det med fog påstås att den kriminalvårdsreform som vi här behandlar inte innebär någon genomgripande eller principiell ändring av vår kriminalpolitik. Brottsbalkens påföljdssystem — fängelse, internering, skyddstillsyn etc. — förblir åtminstone tills vidare i huvudsak oförändrat. Det är främst fråga om ändringar som syftar till att förbättra

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

kriminalvårdens praktiska innehåll och utformning, och detta är ingalunda oviktigt. Det är framför allt två betydande ändringar som föreslås.

Den ena är en väsentlig förstärkning av resurserna för kriminalvård i frihet, och som företrädare för ett parti som länge kämpat för att en sådan satsning skulle göras hälsar jag givetvis detta med uppriktigt glädje. Den andra ändringen är av organisatorisk art och innebär att man i de s. k. normalfallen decentraliserar straffverkställigheten till anstalter i närheten av den dömdes hemort och därmed ökar samarbetet mellan anstaltsvården och frivården. Också den ändringen kommer säkerligen att visa sig betydelsefull när det gäller att tillrättaföra människor som kommit in på brottets bana. Även om det kan finnas skäl att varna för en övertro på frivårdens möjligheter att återföra en brottsling till samhället och till en socialt acceptabel livsföring, är det angeläget och värdefullt att denna starka satsning på en kvantitativt och kvalitativt utbyggd frivård nu kommer till stånd. Och jag behöver knappast understryka att vi på vårt håll är övertygade om att frivården har större möjligheter att bedriva ett framgångsrikt resocialiseringsarbete än anstaltsvården. Många av de problem som är förknippade med anstaltslivet och övergången från en reglerad anstaltstillvaro till ett liv i frihet slipper man ifrån inom frivården.

Men det ligger stor makt uppå - det vill jag framhålla med all den kraft jag är mäktig - att man får till stånd ett effektivt samarbete med samhällets övriga organ inom sjukvård, socialvård, arbetsförmedling, bostadsförmedling etc. Det måste skapas funktionsdugliga former för detta samarbete i enlighet med förslaget i folkpartiets motion nr 266.

Det är också viktigt att övervakningsinstitutet får möjligheter att fylla det dubbla syftet att verka för sociala insatser och att utöva en kontrollerande funktion. Även om insatserna av personlig och social art måste tillmätas stor betydelse och ägnas stor uppmärksamhet måste man med hänsyn till det allmänpreventiva värdet av en konsekvent genomförd övervakning fästa stor vikt också vid den sidan av övervakningsinstitutets uppgift. Men självfallet skall denna övervakning upphöra då behov av övervakning inte längre föreligger.

När det gäller övervakningen av det socialt och kriminellt mest belastade klientelet föreslås i propositionen att flera klienter än för närvarande skall övervakas av tjänstemän med social utbildning. Enligt förslaget bör antalet övervakningsfall per tjänsteman begränsas till 30. Detta antal är enligt vår mening för högt på grund av det ökade inslaget dömda med svår social missanpassning och med hänsyn till den målsättning som justitieministern här skisserade. Han menade att denna åtgärd skulle göra det möjligt för övervakarna att genom aktivt fältarbete stå i nära kontakt med klienterna. Skall den målsättningen nås är, menar jag, 30 ett alltför högt antal. I syfte att när så erfordras åstadkomma en intensifierad övervakning och därför begränsa antalet fall per tjänstemannaövervakare föreslår vi, folkpartiets representanter i utskottet, att medel anvisas för anställande av ytterligare 17 assistenter och 5 biträden utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen 4.

Även om det måste anses befogat att övervakningen av det socialt och

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

kriminellt mest belastade klientelet anförtros åt tjänstemän med social utbildning — alltså tjänstemannaövervakare — finner jag det angeläget framhålla att intresserade och engagerade lekmanövervakare kan göra en mycket värdefull insats för att föra människor som kommit i klammeri med rättsvisan till rätta. Jag tror faktiskt att en välutbildad lekmanövervakare som sköter några få uppdrag på fritid och med handledning kan innebära väl så gott stöd som en tjänsteman med 30 fall att sköta mellan kl. 9 och 17. Jag vill därför i likhet med utskottet starkt understryka att frågan om vilken inverkan övervakarsättningens storlek kan ha på rekrytering och bibehållande av intresserade och lämpliga övervakare i fortsättningen måste ägnas särskild uppmärksamhet.

Beredningen och departementschefen har inte gått in på hur tjänstemannaövervakarna skall kunna bistå den övervakade under icke arbetstid. Jag vet inte vad justitieministern tänker på den punkten — jag förutsätter att någon form av jourtjänst kommer att inrättas. Det kanske är möjligt att säga någonting ytterligare på den punkten.

Även om frivården måste tillmätas allt större betydelse inom kriminalvården måste man konstatera att frivården beträffande vissa fall saknar möjligheter att så förändra den övervakades allmänna inställning och sociala situation att resultatet kan betecknas som godtagbart. För dessa fall återstår i regel endast anstaltsbehandling i någon form.

I det här sammanhanget kan det också vara skäl att påminna om att vissa remissinstanser, som yttrade sig över kriminalvårdsberedningens betänkande, framhöll att en ökad användning av frivård i stället för intagning på anstalt minskar den avhållande effekten av påföljderna för brott och att den på så sätt kan bidra till en ökning av brottsligheten. Kriminalvårdsberedningen hävdade däremot att även kriminalvården i frihet har en viss allmänpreventiv effekt, och jag delar den uppfattningen. Men det utesluter ju inte att man också måste fästa vikt vid den andra mening som kommit till uttryck och som jag här har nämnt om. Jag vill dock bestämt hävda, att om vi skall kunna motverka en fortsatt ökning av brottsligheten i vårt land och ändå i stor utsträckning kunna använda kriminalvård i frihet, så är det alldeles nödvändigt att vi satsar mycket mer än vad nu är fallet på tidiga, förebyggande åtgärder inom t. ex. hem, skola och ungdomsvård. En viktig uppgift måste vara att söka skapa respekt för etiska normer men också att åstadkomma goda former för mänsklig gemenskap.

Målet måste främst vara att söka motverka att människor kommer in på brottets bana, och jag hälsar med tillfredsställelse att vår motion från förra året om en utredning för att få till stånd en genomgång och en totalbedömning av samhällets brottsförebyggande åtgärder och förslag till förstärkning av dessa åtgärder nu har besvarats på det sättet att det inrättas ett centralt råd för samordning av den brottsförebyggande verksamheten i landet. Men jag kan inte underlåta att beklaga, att det har tagit så lång tid, innan regeringen kommit till insikt om behovet av ett sådant råd. Jag hoppas nu att det rådet verkligen kommer till stånd och att det kommer att fungera effektivt, dvs. att det får resurser och befogenheter som möjliggör en samordning och en intensifiering av den brottsförebyggande verksamheten. Jag tror att det är en mycket

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

angelägen uppgift som rådet på det sättet får.

Den andra viktiga förändring som den här behandlade reformen innebär är som nämnt den decentralisering av straffverkställigheten för det s. k. normalklientelet, som syftar till att den intagne skall få bättre kontakt med sin hemmiljö under straffverkställighetstiden och på det sättet ha större möjligheter att återinpassas i samhället efter frigivningen. I många fall kommer detta att vara till gagn för resultatet.

Men vi får inte glömma att en stor del av de intagna på fångvårdsanstalterna inte har någon familj eller annan krets av personer som de kan återvända till och som kan hjälpa dem tillbaka in i samhällets gemenskap. I vissa fall är det också i hög grad olämpligt att den intagne återvänder till sin tidigare miljö, eftersom detta skulle försvåra hans resocialisering. Men det hindrar givetvis inte att man bör pröva den föreslagna organisationsformen, som vi hoppas skall ge bättre resultat än det nuvarande systemet. Inte minst betydelsefullt är det att placeringen på lokal anstalt ökar möjligheterna till samarbete med frivården och med de samhällsorgan som har betydelse ur återanpassningssynpunkt, såsom socialvård, arbets- och bostadsförmedling etc.

En nackdel är – som också utskottets värderade ordförande här framhöll – att decentraliseringen till lokala anstalter med nödvändighet måste minska möjligheterna till differentiering av de intagna. Och minskad differentiering kan i olyckliga fall försvåra återanpassningen. Men enligt utskottet – och jag delar som synes den meningen – väger fördelarna i form av öppenhet och samverkan med samhällets övriga hjälporgan i den intagnes hemort väsentligt tyngre än nackdelarna.

Utskottet framhåller dock – och jag vill understryka den saken – att det under alla förhållanden är angeläget att principen om särskilda behandlingsresurser för ungdomsfängelseklientelet inte överges och att de erfarenheter i fråga om utbildning etc. som vunnits inom ungdomsanstalternas ram blir tillvaratagna. Jag tror att det bäst kan ske genom att de nuvarande ungdomsanstalterna används som riksanstalter för sådana unga lagöverträdare som är i behov av denna mer omfattande och kvalificerade vård.

I återanpassningsarbetet på anstalterna är många faktorer av betydelse. Det har visat sig att en religiös väckelse hos en intagen lett till resocialisering också i åtskilliga av de fall där utsikterna förefallit små. Även av andra skäl är det angeläget att den andliga vården på fångvårdsanstalterna får stöd av samhället.

Jag yrkar därför bifall till reservationerna 2 och 3, vari föreslås en mycket måttlig ökning av stödet till den andliga vården, i huvudsak innebärande att direkta utgifter för insatser i det här avseendet ersätts med statliga medel.

I anslutning till punkten Frivillig kontaktverksamhet m. m. har utskottet haft att behandla två motioner, nr 406 och 408, vari hemställs att riksdagen som sin mening ger till känna att något bidrag från anslaget till denna verksamhet icke bör utgå till KRUM, Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering. I den ena motionen, nr 408, yrkas även att riksdagen skall ge till känna att KRUM ej bör tillåtas verka inom fångvårdsanstalterna samt att KRUM ej bör anmodas avge remissyttran-

Torsdagen den
26 april 1973*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

den i fångvårdsfrågor. I motionerna hävdas den meningen att många inslag i denna organisations verksamhet uppenbarligen står i mindre god överensstämmelse med syftet med de anslagna medlens användning.

I likhet med utskottet i övrigt -- det finns inget undantag delar jag den uppfattning som här anförts ur motionerna, dvs. att många inslag i denna organisations verksamhet uppenbarligen står i mindre god överensstämmelse med syftet med de anslagna medlens användning. Men det utesluter inte att andra delar av verksamheten synes vara av den arten att de kan bidra till att öka de intagnas medvetenhet och utveckla deras aktivitet i positiv riktning till nytta för deras återanpassning, som vi uttrycker det i utskottsbetänkandet. Kriminalvårdsstyrelsens beslut att begära redovisning för anvisade medels användning bör göra det möjligt att bedöma i vad mån bidrag i fortsättningen bör utgå eller ej. Det bör ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att förutsättningslöst prioritera förekommande bidragsbehov inom ramen för det med anslaget avsedda ändamålet. Några anvisningar på den här punkten bör därför enligt min mening inte meddelas från riksdagens sida, och vi bör kunna förtroende- fullt överlämna ärendet till kriminalvården för åtgärd.

Slutligen vill jag säga några ord om forskningen på kriminalvårdens område. Kunskaperna om olika behandlingsformers effektivitet är ännu ytterst begränsade. Tillkomsten av kommittén för kriminologisk behandlingsforskning utgör visserligen ett steg i rätt riktning, men kommitténs uppgift är främst forskningsplanering. Dess verksamhet kan därför inte förväntas komma att leda till någon snar utbyggnad av den kriminologiska forskningen. Inte heller kan man med hänsyn till kommitténs arbetsuppgifter hoppas att den åstadkommer någon belysning av den centrala problematiken kring avvägningen mellan allmänprevention och individualprevention. Även om man i likhet med mig lägger största vikten vid individualpreventionen -- och jag vet att justitieministern delar denna min uppfattning -- måste man medge att bristen på grundläggande forskningsunderlag för en bedömning av sanktionssystemets allmänpreventiva effekt är mycket påtaglig och kännbar. Mot den bakgrunden vill jag yrka bifall till reservationen 5, som gäller inte bara åtgärder för forskning rörande allmänpreventionens betydelse utan även ett uppdrag till kriminalvårdsstyrelsen att systematiskt utvärdera den verksamhet verket bedriver, främst med avseende på återfallsfrekvensen inom respektive behandlingsformer.

Jag kan tills vidare stanna med det nu anförda. Beträffande biblioteksverksamheten kan jag ansluta mig till vad herr Johansson i Växjö anförde.

Jag ber till sist, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan utom på de punkter där jag tidigare yrkat bifall till reservationer.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande nr 15 är det endast en punkt jag helt kortfattat vill kommentera. Det gäller anslag till frivillig kontaktverksamhet. Jag skall vid ett senare tillfälle, när den s. k. batongkommissionens förslag kommer upp till behandling i kammaren, diskutera vår syn på brott och straff. Låt mig dock säga att den reformering av kriminalvården som föreslås, och då främst en ökad

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

satsning på frivården, är värdefull men naturligtvis inte tillräcklig. Att komma till rätta med orsakerna till att brott begås är desto viktigare. Då måste diskussionen föras om klassamhällets hänsynslöshet. Det gäller arbetslöshet, arbets-, bostads- och fritidsmiljö, tvångsförflyttning av människor till vissa koncentrationsområden.

Det finns ett par motioner av moderata ledamöter som kräver att KRUM i fortsättningen inte skall erhålla anslag för kontaktskapande verksamhet vid våra fångvårdsanstalter. Jag vill kommentera en av dessa motioner, och det är motion nr 408 av herr Ringaby m. fl.

Praktiskt taget hela denna motion byggs upp med citat från KRUM:s tidning Krumbukten. Vad som sägs i denna artikel – det skall jag villigt erkänna – kan inte heller jag acceptera i långa stycken. Så långt är jag ense med herr Ringaby. Men frågan är: Var det organisationen KRUM som stod bakom denna artikel, eller har tidningen Krumbukten öppet forum, där människor med olika uppfattningar får komma till tals, precis som alla andra tidningar här i landet? I herr Ringabys motion får man leta förgäves efter en sådan förklaring. Inte ens vilket nummer av Krumbukten det gäller finns angivet i motionen.

När man fått fram detta nummer av tidningen förstår man också varför herrar motionärer utelämnar dessa uppgifter. Artikeln är skriven av en person som inte tillhör redaktionen eller KRUM:s styrelse. Vid kontakt med KRUM bekräftas att vem som helst får skriva i tidningen om kriminalvårdsfrågor, alltså naturligtvis då även herr Ringaby. Men så långt kan naturligtvis inte herr Ringaby tänka sig att gå. För den som fått en fanatisk tanke i huvudet att försöka tysta en organisation, som för fram åsikter som inte stämmer med herrar moderaters, är tydligen alla ohederliga medel tillåtna. Det hade varit klädsammare om herr Ringaby bemödat sig om att ta reda på vilken KRUM:s målsättning är i stället för att pådyvla KRUM uppfattningar i kriminalvårdsfrågor som herr Ringaby när han skrev motionen var fullständigt medveten om var falska.

Visserligen har fru Kristensson bemödat sig om att läsa KRUM:s målsättnings- och aktionsprogram. Jag förmodar att det var de sista raderna i programmet som fru Kristensson citerade, nämligen: "Utöver den traditionella opinionsbildningen bör aktioner komma till stånd i ökad utsträckning. KRUM ska kunna stödja stridsåtgärder samt i övrigt sprida vetskap om och stöda fångarnas kamp." Men att KRUM skall stödja stridsåtgärder är *en sak*, fru Kristensson. Det är inte detsamma som att ta initiativ till sådana.

Men det är lika fantastiskt när fru Kristensson framhåller att vi, även om vi nu kan konstatera att frivården är bättre, ändå skall ha fängelserna kvar med tanke på allmänpreventionen. Vi skall på det sättet försöka avskräcka människor från att begå brott. Vad bygger fru Kristensson detta med allmänprevention på? Vad har fru Kristensson för bevis på att fängelserna skulle avskräcka människor från brott? Det vore intressant att få veta.

KRUM:s medlemmar bedriver kontaktverksamhet på fängelser och vårdinrättningar i form av studiebesök, cirklar, besöksgrupper etc. De använder alltså sin fritid till att sammanträffa med internerna. Herrar motionärer föredrar att syssla med skrivelser, som jag anser bör betecknas

som politiskt skojeri. Det är inte så svårt att avgöra vem som är farligast i detta fall. Motionärerna vill nu också förbjuda KRUM att bedriva denna kontaktskapande verksamhet på fängvårdsanstalterna.

Motionärerna anser vidare att KRUM inte skall få vara remissorgan i kriminalvårdsfrågor. Deras motivering för detta krav är att KRUM yttrat sig över SOU 1972:64, Kriminalvård, och anfört att KRUM är positiv till ökad frivård i stället för fängelse men inte därför att frivården skulle vara bättre. Jag kan inte finna att detta yttrande strider mot den uppfattning som övervakare och andra som arbetar med dessa frågor har. Vi är, vad jag förstår, alla bekymrade över att frivården inte fungerat på grund av bristande resurser. Vi vet heller ännu inte hur den ökade satsningen på frivården kommer att fungera och om den är tillräcklig. Även i denna fråga "bubblar" herr Ringaby utan något som helst faktaunderlag.

I motionen 406 med fru Kristensson i spetsen beskylls KRUM för att genom sin verksamhet inspirera till obstruktion inom anstalterna. Också detta påstås utan minsta bevis. Jag vet inte om fru Kristensson nu har dessa bevis. Jag har förgäves under utskottsbehandlingen efterlyst sådana men inte fått några.

Jag har velat säga detta med anledning av det särskilda yttrande som jag har fogat till utskottets betänkande nr 15. Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Bara några få ord med anledning av de frågor som har ställts till mig.

Beträffande tjänstemannaövervakare kontra frivilliga övervakare skulle jag vilja säga till herr Westberg i Ljusdal att båda formerna har sina förtjänster och båda formerna har sina fel. Men man har för en stor del av klientelet kommit till den uppfattningen att det kan vara önskvärt att i högre grad ha tjänstemannaövervakare. Då kommer herr Westberg med den i och för sig rimliga frågan: Hur skall det gå efter kontorstidens slut?

Ja, herr Westberg, för det första har man faktiskt på något håll prövat att ha jourtjänst. Om det är den rätta vägen, vet jag inte. Men de kontakter jag haft med tjänstemannaövervakare har i alla fall givit mig den uppfattningen att de inte är människor, som bara svarar på frågor och arbetar mellan nio och fem. Om någon klient råkat illa ut på en kväll eller lördag, kan man nog lika väl som när det gäller frivilliga övervakare räkna med att tjänstemannaövervakaren är beredd att göra sin plikt. Jag tror därför att man inte behöver frukta någon byråkrati i detta avseende. Det är inte sådana människor som sysslar med dessa frågor.

Fru Kristensson var inne på forskningen. Det pågår faktiskt redan nu inom kriminalvårdsstyrelsen försök att utvärdera resultaten av vissa nya former av kriminalvård. Men vi har väl tänkt oss att det brottsförebyggande rådet skulle få en särskild enhet som skulle syssla med kriminologiska problem och kriminologisk forskning. I det betänkande jag fick i går från den sakkunnige finns ett särskilt avsnitt om kriminologisk och annan forskning. Där hänvisas visserligen till att man väntar på förslaget från kommittén för kriminologisk behandlingsforskning. Men så mycket sägs i alla fall ut i förslaget – och det vill jag gärna instämma i – att den

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

enheten i det här centrala rådet bör kunna ta upp alla väsentliga frågor på detta område och att man skall försöka få resurser att göra detta.

Fru Kristensson och herr Westberg var båda inne på frågan om individualprevention och allmänprevention, och fru Kristensson knöt an till någon debatt i Uppsala. Allmänprevention och individualprevention är en fråga för sig. Om man omfattar den tesen att påföljden har en allmänpreventiv betydelse, är det inte givet att påföljden därför behöver vara fängelse. Även böter och andra former av påföljd kan ju ha allmänpreventiv betydelse. Vi vet väldigt litet om det. Jag vill inte förneka att vissa påföljder säkert har en allmänpreventiv betydelse, men jag vill som en sammanfattning hänvisa till att detta skall vi ta upp när vi sätter det centrala rådet i funktion. Det blir ju då en fråga om att utforma direktiv för de olika enheterna inom rådet.

Om man vill diskutera terminologi, fru Kristensson, är det ingen tvekan om att ordet kriminalvård har orsakat en hel del onödiga debatter och diskussioner. Jag tillät mig i Uppsala erinra om en intern, som lyckades hitta på det absolut neutrala uttrycket fånghålleri och fånghållare. Men därmed var det inte min mening att vi skall införa sådana uttryck, utan det var mera för att belysa svårigheterna att finna en lämplig terminologi på detta område.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar justitieministerns uppfattning att tjänstemannaövervakarna är beredda att göra sin plikt också på icke kontorstid. Det är inte annorlunda med dem än med andra människor – det förstår jag också. Men samtidigt vet vi att det här med kontorstid kan vålla en del problem och att det därför är viktigt att undersöka möjligheterna att ordna t. ex. jourtjänst. Det kan också vara en väg att gå att söka åstadkomma ökat samarbete mellan tjänstemannaövervakare och lekmannaövervakare. Jag anser fortfarande att det är angeläget att stimulera intresserade och engagerade lekmannaövervakare att vara med i det här arbetet i all möjlig utsträckning även i fortsättningen. Det är något som vi från många synpunkter kan ha nytta och glädje av.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Låt mig till en början konstatera att i den här hittills ganska stillsamma debatten har flera av talarna lagt sig vinn om att utveckla sin syn på den överensstämmelse som i stort sett har rått i utskottet, när vi har behandlat den här frågan, och vi har lagt mindre vikt vid att stryka under det som skilt oss åt. Det gör väl i viss mån min uppgift betydligt lättare, och det är väl möjligt att jag inte behöver ta i anspråk de 20 minuter som jag har antecknat mig för.

Vad vi nu sysslar med är ju bara en liten del av det stora komplex som samhällets kriminalpolitik utgör. Justitieministern har i sitt anförande också tecknat bakgrunden till problematiken och framhållit att vi senare kommer att få ta ställning till ett annat stort avsnitt av den här problematiken, nämligen det förslag som har lagts fram av brottskommissionen.

Även om kriminalvårdsberedningen i sitt arbete till sitt förfogande

Torsdagen den
26 april 1973*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

hade haft ett mycket gott underlag i form av de utredningar som gjorts på senare år på detta område är det klart att en snabbutredning av det här slaget inte uttömmande har kunnat behandla och lägga fram förslag ens på det avsnitt som rör kriminalvårdspolitiken, utan man har fått nöja sig med att begära ytterligare översyn och utredningar. Vi kommer inom kort att få nya förslag på basis av dessa utredningar.

Vad som nu har föreslagits är ju i stort sett att man skall satsa kraftigt på frivården, och detta är i enlighet med de direktiv som utredningen fått. Man strävar efter att få en ökad samverkan mellan frivård och anstaltsvård. Ett nytt anstaltssystem har föreslagits, vilket innebär att man skall på s. k. rixanstalter behandla sådant klientel som på grund av att dess kriminalitet är av gravare beskaffenhet och på grund av att säkerhetsåtgärderna kräver det behöver behandlas där. Men där har man också tänkt sig kunna behandla sådana korttidsstraffade som t. ex. rattfyllerister och värnpliktsvägrare i den mån annat vårdbehov för dem inte anses föreligga. Alla de övriga fallen skall hänföras till lokalanstalter som kan vara mycket differentierade med hänsyn till klienteletts art och beskaffenhet men som har den fördelen att vården kan meddelas nära hemorten. Vidare utfärdas det också en rad rekommendationer, syftande till att få en förbättrad samordning till stånd mellan kriminalvården och samhällets social- och sjukvård. Det är påtagligt vilken överensstämmelse som där föreligger mellan propositionen och en rad motioner, som vi följaktligen har uttalat oss rätt positivt om i utskottets betänkande.

Slutligen har föreslagits ett nytt räjongsystem i stället för det gamla. Det nya systemet skall bygga helt på en geografisk fördelning, och därmed följer att man också upphäver de nuvarande ungdoms-, internerings- och kvinnoräjongerna. Jag instämmer i vad som tidigare har sagts om det tillfredsställande i att man kunnat nå en så stor enighet i denna fråga och den stora samstämmigheten när det gäller kravet på en ökad samverkan mellan kriminalvården och andra organ i samhället.

Förslaget om att slopa ungdoms-, internerings- och kvinnoräjongerna har mött en viss kritik i remissinstanserna, och det har behandlats i ett par motioner som inte har föranlett någon åtgärd från utskottets sida. De invändningar som här har framförts har främst gällt ungdomsklientelet, som man menar inte borde behandlas tillsammans med ett äldre och gravare belastat klientel. Här är utskottet inte övertygat om att det alltid är så skadligt att sammanföra äldre och yngre klientel; det viktigaste är ju att vi kan få en tillfredsställande differentiering som gör att var och en får den behandling som han individuellt behöver. Vi tycker att man mycket väl kan tänka sig att godta förslaget, men vi har understrukit att de goda erfarenheter man har haft av arbetet inom ungdomsvårdsräjongen skall tillvaratas, eftersom man där har satsat mera på den behandlings- och utbildningspolitik, som har varit värdefull, än man gjort på andra grupper av intagna. Man har även lagt större vikt vid utslussningen i frihet genom att förbereda frigivningen, ordna med bostad och arbetsanskaffning m. m.

I detta sammanhang har vi också i utskottet, som utskottets ordförande nämnde, tagit upp kvinnornas problem och framhållit att de i likhet med det övriga kriminalvårdsklientelet bör kunna få behandling på anstalt nära hemorten med allt vad det innebär i fråga om möjligheter till

lättare anpassning vid frihet. Men problemet är att kvinnorna inom kriminalvårdsanstalterna är så få. Den 1 april i år fanns på kriminalvårdsanstalterna 4 965 manliga interner mot 45 kvinnliga. Man skulle kunna säga att här är det en positiv brist på jämlikhet, men den skapar vissa problem när det gäller att ordna differentierad vård. Utskottet har antytt vissa möjligheter – att eventuellt inrätta särskilda avdelningar för kvinnor vid vissa lokalanstalter eller ordna smärre behandlingshem av något slag. Det kan naturligtvis tänkas andra lösningar också.

Narkomanvården har ägnats speciell uppmärksamhet. Här betonas med all rätt – och det har justitieministern nyss understrukit – att det inte finns anledning att inom kriminalvårdens ram bygga upp behandlingsresurser som rätteligen bör skapas av andra organ i samhället. Men av säkerhetsskäl och av andra skäl måste en del interner ändå vårdas på anstalt under sådana förhållanden att vården omhänderhas av kriminalvården. Därför har det föreslagits att man på vissa rixanstalter skall ha en försöksverksamhet för narkomaner.

När det gäller frivården är det i första hand social- och sjukvården som skall ge den vård som behövs, men samhällets resurser är dess värre ännu otillräckliga för att tillgodose det behov som finns. Därför har i propositionen föreslagits att det skall inrättas särskilda behandlingsteam i storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Det förslaget har inte mött annan gensaga än att man i motionen 266 uttalat att denna behandlingsform borde vara av försökskaraktär. Utskottet menar att eftersom det är klart utsagt att denna verksamhet skall bedrivas i avvaktan på en utbyggnad av samhällets resurser är motionens önskemål redan tillgodosett.

Rattfylleristerna skulle enligt kriminalvårdsberedningen i stor utsträckning kunna behandlas på rixanstalter. Den frågan har tagits upp i en motion, som fru Kristensson också har berört, vari framhålles att många rattfyllerister har alkoholbesvär och andra besvär som gör att också de har ett utpräglat vårdbehov och därför borde placeras på lokalanstalt. Utskottet har sagt att det finns fog för detta påstående, men å andra sidan skall man hålla i minnet att rattfylleristerna ofta har mycket kort strafftid och att en behandling i egentlig mening inte kan sättas in under den tiden. Därför får den vård de behöver ges av de vårdande organ som har hand härom. Det hindrar givetvis inte att i den mån det anses behövt skall också detta klientel placeras på lokalanstalter. Över huvud taget får vi komma ihåg att den differentiering som kriminalvårdsberedningen föreslagit inte på något sätt är låst utan endast är en exemplifiering av hur man bör utnyttja systemet.

Det viktigaste i propositionen är kanske just förslaget om en upprustning av frivården, som kommer att medföra att vi också får en effektiviserad personundersökningsmetod. Därigenom kan man på ett tidigt stadium planera en eventuell behandling.

Vidare är att anteckna att här föreslås en ökad terapeutisk och kurativ verksamhet på våra häkten. Det får väl den positiva effekten att en för de häktade ofta mycket påfrestande period underlättas och vänds till något mer positivt. Man får då också tillfälle att förbereda eventuell behandling. Detta är så mycket mer angeläget som ju häktningstiden i framtiden

Torsdagen den
26 april 1973*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

kommer att avräknas helt av ådömda frihetsstraff, och då kommer vårdsynpunkten ännu starkare att göra sig gällande.

Herr Westberg i Ljusdal berörde frågan om den ökade tjänstemannaövervakningen. Vi har varit positivt inställda till den åtgärden, även om vi därmed inte på något sätt velat underskatta den mycket värdefulla insats som de frivilliga övervakarna gör.

I motionen 266 har föreslagits ett ökat anslag på inte mindre än 700 000 kronor för att få ytterligare 17 assistenter och 5 biträden utöver de 30 assistenttjänster och 15 biträdestjänster som redan föreslagits i propositionen. Jag kan till det bara säga att vi är vana vid att man från folkpartiet kommer med överbud, men detta är väl ändå i kraftigaste laget, när man kan konstatera att här sker en så stark upprustning. Utskottet har heller inte funnit anledning att bifalla den motionen. Det föreligger en reservation, och den yrkar jag alltså avslag på.

Vi har tagit upp frågan om ersättning till de frivilliga övervakarna. Detta har utskottets ordförande redan berört, och jag behöver inte närmare gå in på det.

Kostnaderna för reformen kommer att bli rätt avsevärda. Under en femårsperiod beräknas driftkostnaderna öka med 34 miljoner kronor. För utbyggnaden av anstaltssystemet när det gäller lokalanstalterna beräknar man kostnaden under en 15-årsperiod till 125 miljoner kronor.

Utskottet har föreslagit ett uttalande i anledning av motion 599, som herr Johansson i Växjö nyss kommenterade. Jag kan bara säga att även om utskottet är mycket positivt till själva tankegången i motionen, kan vi inte komma ifrån de svårigheter som onekligen måste föreligga att realisera en förkortning av tiden för lokalanstalternas utbyggnad, och det har herr Johansson också medgivit. Utskottet säger att det är önskvärt att förkorta tiden i den mån det är möjligt. Det har vi också givit Kungl. Maj:t till känna.

Det föreligger trots all enighet några reservationer till detta betänkande. Jag förstår inte riktigt fru Kristenssons reservation nr 1 och kanske framför allt inte det hon sade nyss i sitt anförande, att i de fall någon döms till skyddstillsyn med anstaltsbehandling kommer denna inte till stånd därför att våra sociala tjänstemän inte beaktar vad som har föreskrivits i domen. Nu är det ju så att intagning på anstalt, när man döms till skyddstillsyn, beslutas av domstol. För den händelse sociala organ inte skulle meddela den vård som domstolen har föreskrivit, så finns alltid möjlighet att använda intagningen på anstalt för vård. Jag tycker därför att vad utskottet har uttalat om den förstärkning som propositionens förslag innebär borde vara ganska tillfredsställande för fru Kristensson. I varje fall är det utskottets uppfattning att motionens intentioner till stor del har tillgodosetts. Jag yrkar således avslag på reservationen 1.

Anslaget till den andliga vården har i motion föreslagits öka med 200 000 kronor, men i reservationerna 2 och 3 nöjer man sig med att yrka ett förhöjt anslag med 50 000 kronor. Jag vill påminna om att utskottet förra året hade anledning att ta ställning till samma motionsyrkande. Sedan dess har ersättningen till NAV-ledamöterna räknats upp och även ersättningen per tjänstgöringstillfälle. Det gör att vi i utskottet

tycker att den nu föreslagna medelsanvisningen bör vara tillräcklig. Även om man beaktar vad reservanterna har anfört, nämligen att det numera föreligger ett ökat behov av andlig vård för andra trosbekännare i våra anstalter, anser vi att eftersom just denna del av kontaktskapande verksamhet förefaller vara bättre tillgodosedd än någon annan bör anslaget räcka.

I reservationen 5 har fru Kristensson m. fl. tagit upp frågan om ökad forskning och då framför allt uppehållit sig vid behovet av ökad forskning rörande allmänpreventionen. Här kan jag nöja mig med att hänvisa både till vad utskottet sagt på s. 22 och 23 och till vad justitieministern nyss har anfört. Jag skulle bara vilja göra den lilla kommentaren att när herr Johansson talade om denna fråga, föreföll det nästan som om han satte likhetstecken mellan allmänpreventionens betydelse och våra möjligheter att komma till rätta med orsakerna till brott. Nu är det klart att allmänpreventionen kan ha sin betydelse i vissa fall, men när det gäller att komma de djupare orsakerna till brottsligheten på spåren får vi nog gå djupare än så. Personligen skulle jag vilja säga att även om jag tycker att forskning även på det här området är viktig, är det kanske inte den sektor av forskningen inom kriminalvården och om brottsförebyggande problem som jag skulle vilja sätta framför alla andra. När man tar del av reservanternas motivering förefaller det som om de vill övervärdera allmänpreventionens betydelse.

Jag vill sedan säga några ord om reservationen 6 beträffande anslag till KRUM. Om denna kan jag fatta mig kort. Jag skall hålla med om att det kan finnas orsaker till kritik mot viss verksamhet som KRUM utövar, men här konstaterar jag bara att det finns extrema uppfattningar, där den ena omfattas av fru Kristensson och motionärerna och den andra av herr Måbrink. Sanningen ligger väl någonstans mitt emellan. För utskottet har det gällt att ta ställning till den verksamhet som KRUM bedriver och som kan anses vara av värde i detta sammanhang. Ingen utom möjligen motionärerna och fru Kristensson har ifrågasatt annat än att viss verksamhet som KRUM bedriver är av betydelse och värde. Jag liksom utskottets övriga ledamöter anser att man inte från riksdagens sida bör göra några bindande uttalanden i den här vägen utan att det bör ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att fördela dessa medel under anslaget.

Vad slutligen gäller frågan huruvida KRUM skall kunna anlitas som remissinstans i fångvårdsfrågor anser vi nog att detta bör kunna bedömas från fall till fall och att inte heller den frågan bör bli föremål för bindande uttalanden från riksdagens sida. Jag yrkar alltså avslag även på denna reservation.

Jag skall sedan tillägga att utskottet med bifall till motionen 1085 föreslagit ett med 100 000 kronor förhöjt anslag till kriminalvårdens biblioteksverksamhet – som också herr Johansson framhöll – under motivering att man visserligen vid en övergång till ett system med lokalanstalter har anledning att förvänta större möjligheter att via de kommunala biblioteken tillgodose det behov som här föreligger men att detta för stunden inte löser de problem som är ganska besvärande.

Jag skulle slutligen vilja citera ett uttalande av departementschefen ur propositionen på s. 83:

”Det är angeläget att framhålla att de åtgärder som jag nu föreslår avser verkställigheten av ådömda påföljder och inte kriminalpolitikens allmänna inriktning, vilken så sent som 1962 fastställdes av statsmakterna genom införandet av brottsbalken.”

Därmed anser jag att syftet med det yrkande som fröken Ljungberg har gjort i motionen 1083 är tillgodosett, därför att vad hon där säger just inte är någonting annat än det departementschefen har sagt. I övrigt har utskottet ganska utförligt kommenterat de många gånger tänkvärda synpunkter som föreligger i den motionen.

Herr talman! Jag tror att jag nu i huvudsak har kommenterat de viktiga reform- och anslagsförslagen och utskottets synpunkter på det vi har att ta ställning till. Av detta framgår, hoppas jag, att vi i allt väsentligt har delat departementschefens synpunkter och att de särskilda uttalanden som vi har föreslagit bara något kraftigare vill understryka vissa detaljer. Av detta framgår också att jag yrkar avslag på samtliga reservationer som är fogade till betänkandet och bifall till Kungl. Maj:ts förslag på alla punkter utom under punkten C av utskottets hemställan på s. 19, där vi föreslår ett med 100 000 kronor förhöjt anslag.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först tacka justitieministern för beskedet beträffande centrala rådets kommande aktiviteter när det gäller forskningssidan. Jag noterar att justitieministern ansåg att rådet borde kunna ta upp alla väsentliga frågor som hade med forskning att göra. Det tycker jag lovar gott.

Sedan säger justitieministern att man vet väldigt litet om allmänpreventionen. Det håller jag med om, och det är därför som jag menar att eftersom det ändå är en sådan grundläggande fråga borde just forskning igångsättas beträffande detta.

Emellertid finns det anledning att notera att justitieministern själv i samband med åtskilliga propositioner om straffskärpningar, som riksdagen har fått att behandla under senare år, har uttryckligen använt allmänpreventionen som motiv för straffskärpningen. Vi kanske inte då är så långt ifrån varandra när man ändå måste anse att allmänpreventionen har någon betydelse.

Herr Mäbrink tog bestämt avstånd från allmänpreventionens betydelse. Jag skulle bara helt kort vilja fråga hur han då i enighet med utskottet kunnat biträda vårt konstaterande att en väsentlig del av kriminalvården måste med hänsyn till den allmänna laglydnaden och till samhällsskyddet underkastas någon form av institutionell kontroll. Innebär inte detta just att vi använder allmänpreventionen som en av flera utgångspunkter för kriminalpolitiken?

Beträffande vad justitieministern sade så håller jag med om att ordet kriminalvård är litet besvärande. Jag tycker inte det täcker vad man vill åstadkomma. Liksom justitieministern tycker jag inte heller om ordet fängshålleri. Jag skulle också vilja hitta ett ord som täcker vad man egentligen vill. Ordet vård ger anledning till förväntningar eller föreställningar som vi menar inte alltid stämmer när det gäller kriminalvården, och ordet kanske säger litet mer än vad egentligen själva syftet är.

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

När det gäller utskottets vice ordförande vill jag bara konstatera att hennes inlägg liksom de inlägg från olika utskottsledamöter som här gjorts förut, har gett en klar bild av utskottets betänkande, och det har varit värdefullt.

Vad beträffar skyddstillsynen vet jag inte hur jag formulerade mig, men min mening var att tala om skyddstillsyn med behandlingsföreskrift och inte med anstaltsbehandling, som ju är någonting annat. Jag menar helt enkelt att eftersom socialvården bevisligen fungerar ganska dåligt på vissa orter och i vissa sammanhang så får domstolarnas domar, som innebär skyddstillsyn med behandlingsföreskrift, inget innehåll alls. Då blir, menar jag, anstaltsbehandlingen det enda alternativet, och det tror jag att varken fröken Bergegren eller jag önskar.

Jag får, herr talman, återkomma med replik till herr Måbrink beträffande KRUM.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker nog att utskottets vice ordförande avfärdar vår allmänna bedömning av övervakarnas möjligheter att svara för ett stort antal klienter litet lättvindigt. Hon kallar det rätt ut för överbud. Jag tycker inte det är riktigt likt vår vice ordförande att ta så enkelt på frågorna. Om man kan pressa antalet klienter per övervakare från 30 till 20 måste det innebära väsentligt ökade förutsättningar för en effektiv övervakning och hjälp till dessa människor. Om man vill nå det mål som justitieministern talade om, nämligen ett ordentligt fältarbete där vederbörande övervakare har närkontakt med klienterna, tror jag att 20 kan vara ett aldeles tillräckligt antal.

Om man skall satsa på detta nya system -- och det vill vi göra, jag tycker att det är bra -- bör man nog se till att det finns förutsättningar för att det verkligen blir effektivt. Vi får komma ihåg att det är fråga om ett klientel som socialt och kriminellt är hårt belastat och att det därför är angeläget att varje övervakare inte får ett alltför stort antal fall att svara för.

Jag vidhåller att vårt förslag, som innebär ökade resurser i det här fallet, står sig och jag vidhåller alltså mitt yrkande på den punkten.

Herr JOHANSSON i Växjö (c) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord till vår värderade vice ordförande i utskottet. Det är egentligen ingen replik, men när det gäller planen för genomförandet av reformen av anstaltssystemet vill jag framhålla att vi under den tid som ligger framför oss måste planera på ett riktigt sätt så att reformen går att genomföra så fort som möjligt. Vi får hoppas att arbetslösheten skall försvinna, men om den kommer att bestå ännu en tid så att det finns arbetskraft att tillgå kan ju mycket göras via AMS.

Häromdagen hörde jag talas om något som jag inte tyckte var bra, nämligen att vid ett fängelse här i Mellansverige upprustades anstalten med tanke på att den skulle ingå i räjongsystemet. Där hade man bort hålla igen, eftersom vi ju skall ha ett annat system. Det kan naturligtvis invändas att vi fattar beslut om detta först i dag och att man i fråga om sådant som i tid ligger bakom oss måste handla efter det gamla systemet.

Men man visste ju att denna ändring skulle komma. Sådana felinvesteringar bör inte göras.

Jag nämnde, herr talman, ingenting om KRUM i mitt anförande, men även jag och mitt parti har haft betänkligheter mot delar av dess verksamhet. Genom att kriminalvårdsstyrelsen kommer att följa KRUM:s verksamhet - förbundet skall ju till kriminalvårdsstyrelsen redovisa sina åtgärder och insatser - får även riksdagen bättre kontroll över dess verksamhet.

Fröken BERGEGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi är inte oense i sak, herr Johansson i Växjö, men bara tillgången på byggarbetskraft är väl inte nog för att överbrygga alla de svårigheter som föreligger när det gäller att planera ett nytt anstalts-system - det vill till mycket mer. Därför har vi anledning att se med en viss tveksamhet på möjligheterna att nämnvärt påskynda det här. Det förringar emellertid inte värdet av att vi försöker att så snabbt som möjligt förverkliga programmet.

Herr Westberg i Ljusdal gör sig inte bara skyldig till överbud utan också till underbud. Om herr Westberg hade läst utskottsbetänkandet litet ordentligare, skulle han funnit att vi där säger att talet 30 är ett maximalt och att det finns möjligheter till flexibilitet just med hänsyn till fallens svårighetsgrad. Jag tycker att det är ett klart överbud när man, trots att propositionen föreslår en så kraftig upprustning, ändå ökar på med mer än 50 procent.

Till fru Kristensson skulle jag vilja säga att i påföljdsformen skyddstillsyn ligger möjlighet till att under övervakningstiden föranställa om anstaltsvård om så befinns önskvärt.

Utan att ta ställning till det mera generella påståendet som fru Kristensson gör om socialarbetarnas bristande vilja att fullfölja domstolarnas intentioner kan jag vidare konstatera, att det i denna påföljdsform ändå ligger en möjlighet för domstolarna att, om så behövs, tillgripa anstaltsvård, som ofta betraktas som ett ganska verksamt medel att hjälpa narkotikamissbrukare att komma från sitt missbruk under en tid.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig ta upp det sista först. Jag hade inte den uppfattningen att socialarbetarna var inblandade i detta sammanhang. Det gäller det sätt på vilket sjukhusen och andra organ, som har med behandlingen att göra, följer upp föreskrifterna för denna. Att det råder brister på sina håll i detta hänseende trodde jag att också fröken Bergegren var medveten om.

Beträffande KRUM säger utskottets vice ordförande att min uppfattning är extrem. Ja, det är en bedömning vars riktighet jag inte kan avgöra. Jag kan bara själv inte tycka att det är så väldigt extremt att säga att det är fel att vi med statliga medel stöder en verksamhet, som syftar till att exempelvis, som jag sade förut, igångsätta aktioner och aktivt stödja stridsåtgärder. KRUM-kansliet skall därvid fungera som en agitationscentral.

Det är ju inte bara fråga om de 38 000 kronor som KRUM får i

Nr 75

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

statsbidrag. Statens ungdomsråd har ju av de 5 miljoner som riksdagen medgav förra året utbetalat 30 000 kronor till KRUM. Stockholms-KRUM får av kommunen, vilket vi i och för sig inte har något att göra med här i riksdagen, 50 000 kronor. Göteborgskontoret får vidare 25 000 kronor av Göteborgs kommun. KRUM får följaktligen sammanlagt en hel del offentliga pengar.

Jag kan inte hjälpa att jag tycker att det är stötande att man med offentliga medel bidrar till denna verksamhet. Jag kan inte finna att detta är en extrem uppfattning. Det borde vara ganska naturligt att man avvisar ett sådant anslag.

Nu säger herr Westberg i Ljusdal att vi förtroendefullt kan lämna till kriminalvårdsstyrelsen att avgöra detta, och även utskottets majoritet menar att vi kan göra det. Jag vill erinra om att utskottet föregående år sade att kriminalvårdsstyrelsen får bedöma detta självständigt men att kriminalvårdsstyrelsen det oaktat ändå har beviljat detta anslag. Därför tycker jag faktiskt att tiden är inne att riksdagen uttalar som sin mening, att KRUM inte skall ha statsbidrag.

Kanhända känner sig kriminalvårdsstyrelsen litet bunden, inte av riksdagens uttalande utan av den omständigheten att KRUM, när organisationen första gången fick anslag, inte erhöll det genom beslut av riksdagen utan genom justitieministern själv. Jag vidhåller i alla fall mitt yrkande om att riksdagen bör uttala att KRUM inte skall ha något statsbidrag.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets vice ordförande vidhåller talet om överbud när det i själva verket gäller en annorlunda bedömning. Jag skall inte gå in på någon ytterligare diskussion med henne på denna punkt. Jag är övertygad om att tiden kommer att visa vem som har gjort den bästa bedömningen i detta fall. Därför tror jag att vi kan låta den diskussionen anstå tills vidare.

När det sedan gäller frågan om KRUM och kriminalvårdsstyrelsen, som utskottets ordförande tog upp, har jag den meningen att kriminalvårdsstyrelsens begäran förra året att KRUM skulle lämna en redovisning för hur man använt de anslagna medlen innebär, att kriminalvårdsstyrelsen verkligen med stor uppmärksamhet följer utvecklingen. När man nu skall pröva anslaget på nytt, tror jag att man kommer att ta hänsyn till den redovisning som man säkerligen ämnar infordra.

Jag menar bara för min del att vi inte skall föreskriva vad kriminalvårdsstyrelsen skall göra. Jag har förtroende för kriminalvårdsstyrelsen och tror att den har möjligheter att på ett riktigt sätt använda de medel det här är fråga om.

Fröken BERGEGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Kristensson förtydligar sig och säger att det är fråga om de sjukvårdande organens bristande vilja eller förmåga att ge den föreskrivna vården i sådana här fall där man har dömt till skyddstillsyn med behandlingsföreskrifter. Vi vet ju alla att det fortfarande föreligger bristande resurser att ge den vård som skulle behövas och kanske också

bristande kunskaper om hur man skall ge den vården. Men lika fullt kvarstår det faktum att om man inom sjukvården på grund av falllets beskaffenhet eller av andra orsaker inte anser sig längre kunna kvarhålla en till skyddstillsyn dömd person för behandling, föreligger alltid en möjlighet, därest domstolen anser det nödvändigt, att under längre tid hålla den här personen borta från hans vanor genom att föranstalta om intagning på anstalt.

Det finns alltså vissa möjligheter inom nuvarande lagars ram.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i debatten – det är nog långa debatter ändå i den här kammaren – men eftersom jag sannerligen inte har tillhört dem som har tyngt kammarens arbetsplena under året kanske jag kan få säga några ord, i synnerhet som jag fick ett mycket kraftigt påhopp av herr Måbrink.

Jag hade kanske lekt med tanken att säga någonting om frivården; jag har intresserat mig litet speciellt för den. I Örebro har vi fått ett nytt och mycket bra frivårdshotell – det är bara ett par år gammalt. Det finns 17 personer i det, och det kostar 7 kronor om dygnet för dem som bor där. Då får de kaffe med bröd på morgonen och kaffe på kvällen. De har mycket fina samlingsrum och hobbyrum. Standarden är mycket hög, men det är såvitt jag kan finna ingen onödig lyx. De har TV-rum och motionsrum, de har över huvud taget mycket fina lokaler. Men det bedrivs faktiskt ingen verksamhet i de här lokalerna. Det förekommer ingen gruppverksamhet för frigångarna, ingen information, inga upplysande föredrag, över huvud taget ingen verksamhet som kan förströ frigångarna och hjälpa dem på traven. Det finns onekligen problem för dem när de kommer ut från sluten anstalt; det har ju omvitnats av många talare här.

Jag tror att det finns, herr justitieminister, otroligt mycken jungfrulig mark att beträda på det här området när det gäller att hitta på nya aktiviteter. Jag hade glädjen att spela biljard med en stackars kåkfarare, som hade 28 år på nacken på sluten anstalt, och det var faktiskt rörande att se hans enorma glädje över att någon tog hand om honom en lördag, intresserade sig för hans problem och pratade med honom. Jag hade också tillfälle att besöka hotellet och tala med hans yngre kamrater. Jag fick en mycket stark känsla av att de här människorna behöver kontakt, behöver hjälp, behöver en knuff för att komma i gång. Nu går de där, slösitter och tittar på TV, väntar på ett jobb – de har ett tillfälligt jobb i väntan på något bättre – men ingenting händer. Det finns alltså otroligt mycket att göra på det här området.

Betecknande är också att de som bodde på det här frivårdshotellet var utomordentligt skeptiska mot KRUM:s verksamhet. De tyckte inte om KRUM över huvud taget – det är bara herr Måbrink som gör det, efter vad jag kan förstå. De sade att KRUM arbetar bara på anstalterna och animerar till motstånd och JO-anmälningar. Här har jag ett informationsblad från KRUM. Jag skall inte gå in på allt som står där. Det kallar socialstyrelsen för "töntig", säger att det finns folk på KRUM-kansliet som gärna skulle vrida nacken av en redaktör på Svenska Dagbladet, osv.

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

- det kan man lämna därefter. Det animerar de intagna och säger: "När skrev du en JO-anmälan sist?" Det har blivit ett problem för personalen på fängvårdsanstalterna att besvara alla dessa JO-anmälningar som kommer in. Det är här fråga om en mycket kär sysselsättning för KRUM.

Herr Måbrinks våldsamma angrepp på mig är väl egentligen av den arten att det inte skulle behöva bemötas av mig från den här talarstolen. Herr Måbrink har ju faktiskt avslöjat sig själv genom sitt inlägg. Han säger också att han inte gillar innehållet i citaten ur Krumbukten -- jag har rätt många sådana i min motion. Jag skulle nästan vara frestad att fråga: Vad bråkar då herr Måbrink om? Citaten är faktiskt hämtade ur flera exemplar av Krumbukten, och givetvis är det många som har skrivit dessa artiklar. Men valet av artiklar som Krumbukten har intresserat sig för avslöjar ju också själen i tidningen.

Men herr Måbrink kommer med falska påståenden när han säger att jag eller moderata samlingspartiet vill stoppa KRUM. Ingalunda! Vi har ingen kommunistisk stat här i Sverige. I en kommunistisk stat, herr Måbrink, skulle KRUM inte få existera, för de bedriver en samhällskritisk verksamhet. Men jag vill inte stoppa dem. Det är en väldig skillnad mellan att stoppa en organisation och att stödja den med statsmedel -- och det är det det är fråga om här. De skulle inte ha statsmedel när det inte är någon seriös organisation, anser jag.

Man kan fråga sig vems intressen herr Måbrink värnar. Jag tänker ofta på brottslingarnas offer också, och jag håller på att försöka hjälpa en stackare som har blivit invalid för livet, 38 år gammal, efter misshandel av en inbrottstjuv.

Fröken Bergegren talade om ytterligheterna -- fru Kristensson och vi motionärer och herr Måbrink. Ja, vad är det för ytterligheter, fröken Bergegren? Att citera KRUM:s eget program eller KRUM:s egen tidning -- för det är vad vi har gjort -- är ingen ytterlighet. KRUM är en politisk kamporganisation med ytterst obskyra syften, och för att nå sina egna syften utnyttjar KRUM hänsynslöst olyckliga människor som har kommit på kant med samhället, och den verksamheten borde inte stödjas av samhället, anser vi.

Med detta, herr talman, vill jag bara instämma i de yrkanden som fru Kristensson har gjort.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Herr Ringaby säger att många fångar inte gillar KRUM. Nej, det tror jag också är riktigt, liksom att många anställda heller inte gillar KRUM. Många anställda och många fångar gillar inte heller den religiösa verksamhet som bedrivs på våra fängvårdsanstalter. Det vet vi väl, det är väl ingen nyhet. Att ta det som ett argument för att man inte skall ge anslag till KRUM tycker jag är härresande.

Sedan går herr Ringaby inte in på förfalskningarna som jag vill påstå att han gör i sin motion. För det är ju rena förfalskningarna att inte tala om, eller ta reda på, att Krumbukten har öppet forum i sin tidning. Det är sådana insändarartiklar som herr Ringaby bygger upp hela sin motion på. Han talar inte heller om vilket nummer av tidningen Krumbukten det gäller. Det är förfalskning och det är politiskt skojeri som jag sade i mitt

inledningsanförande. Kan inte herr Ringaby komma åt KRUM på annat sätt än genom att göra som han nu har gjort, så tycker jag att herr Ringaby skall sluta att skriva sådana här avskyvärda motioner. Det tycker jag ändå vore ett renlighetskrav.

Helt plötsligt blandar herr Ringaby in frågan: "Vems intresse värnar herr Måbrink?" Och han talar om alla offren. Är KRUM orsak till alla offren också nu? Det är ytterligare rappakalja som herr Ringaby försöker koka ihop här.

Var nu litet självkritisk, herr Ringaby, och säg att det var naturligtvis felaktigt att skriva en motion på det här sättet – det var ett misstag och det skall inte upprepas. Jag tycker det vore ärligare.

Men nu tillhör givetvis herr Ringaby den där mörkblåa reaktionära gruppen, så något sådant kan han inte kosta på sig, utan han kommer väl att fortsätta med sina tilltag.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Herr Måbrink använde ju mycket starka ord – han talade om förfalskning – och jag finner det helt meningslöst att föra en debatt med herr Måbrink. Men jag kan efter det här sammanträdet slut överlämna dessa exemplar av tidningen Krumbukten till herr Måbrink, så skall han få se att allt som jag citerat i min motion är exakt taget ur Krumbukten, ord för ord. Det är ingen förfalskning.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Herr Ringaby lyssnar inte, och jag förstår varför han inte vill lyssna på argumenten.

Jag har, som jag sade, sett att en del av det här har stått i Krumbukten. Men det är inte redaktionen och det är inte KRUM:s styrelseledamöter som har skrivit detta, utan tidningen har ett öppet forum, precis som herr Ringabys husorgan Svenska Dagbladet, med insändarspalter osv. Och i Svenska Dagbladet förekommer ju en massa insändare som man verkligen kan ifrågasätta med inslag av rasistiska tendenser o. d.

Man har citerat KRUM:s målsättning och program här, och fru Kristensson citerade följande: "Som ett led i opinionsbildningen arbetar KRUM för att fängelserna på fångarnas villkor ska öppnas för allmänheten, organisationer, myndigheter och massmedia." Ja, vad har fru Kristensson emot det? Vi var på Kumla förra året – i oktober månad tror jag det var – och skulle gå in på en avdelning där, men vi fick inte komma in på avdelningen med mindre än att fångarna gav oss tillstånd. Skall vi inte tänka på fångarnas personliga integritet? Det är detta det handlar om i den passus som fru Kristensson citerade.

Är fru Kristensson emot att fångarna skall få avgöra om organisationer, tidningar osv. skall släppas in?

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Jag har, herr Måbrink, aldrig påstått att det är KRUM:s styrelse som skrivit allt det som citeras i motionen. Jag har påstått att det är hämtat ur Krumbukten, och det står jag för.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

Punkten "Reformer inom kriminalvården"

M o m. A -- C

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. D

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Kristensson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten "Reformer inom kriminalvården" mom. D röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Kristensson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	233
Nej	—	32
Avstår	—	4

M o m. E - M

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till kriminalvården

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

M o m. A

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 2 mom. B röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Kristensson m. fl.

Torsdagen den
26 april 1973

*Anslag till kriminal-
vården, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 141
Nej - 122
Avstår - 5

M o m. C

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

M o m. A

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrarn Ernulf och Westberg i Ljusdal, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Westberg i Ljusdal begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 3 mom. B röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrarn Ernulf och Westberg i Ljusdal.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Westberg i Ljusdal begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 229
Nej - 37
Avstår - 4

M o m. C

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

M o m. A

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. B o c h C

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra

Nr 75

Torsdagen den
26 april 1973

Anslag till kriminal-
vården, m. m.

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 5 mom. B och C röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av fru Kristensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	152
Nej	–	114
Avstår	–	4

Punkten 6.

M o m. A

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. B o c h D

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av fru Kristensson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 6 mom. B och D röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av fru Kristensson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	213
Nej	–	38
Avstår	–	19

M o m. C

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
26 april 1973

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:23 med förslag till lag om ändring i jordabalken, m. m., jämte motioner.

Genom en den 9 februari 1973 dagtecknad proposition, 1973:23, hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över justitieärenden föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

- 1) lag om ändring i jordabalken,
- 2) lag om arrendenämnder och hyresnämnder,
- 3) lag med särskilda hyresbestämmelser för vissa orter,
- 4) lag om ändring i lagen (1942:429) om hyresreglering m. m.,
- 5) lag om ändring i lagen (1971:418) om dels fortsatt giltighet av lagen (1942:429) om hyresreglering m. m., dels ändring i samma lag,
- 6) lag om ändring i lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande,
- 7) lag om ändring i lagen (1957:390) om fiskearrenden,
- 8) lag om ändring i lagen (1970:246) om tvångsförvaltning av bostadsfastighet,
- 9) lag om ändring i bostadsrättslagen (1971:479).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Genom propositionen läggs fram förslag till ändringar i hyreslagen jämte förslag till vissa följdändringar i annan lagstiftning.

De ändringar som föreslås beträffande hyreslagen är resultatet av en översyn som gjorts på grundval av de erfarenheter som den praktiska tillämpningen av 1968 års hyreslagsreform har gett. Erfarenheterna har genomgående varit positiva. På ett par punkter har dock visat sig föreliggande behov av ändringar som har principiell innebörd.

I propositionen föreslås sålunda att bostadshyresgäst skall få rätt att med bibehållet besittningsskydd säga upp avtalet för ändring av hyresvillkoren. Motsvarande ordning föreslås i fråga om lokalhyra och anläggningsarrende. Bostadshyresgäst med långtidsavtal, dvs. avtal på bestämd tid överstigande ett år, föreslås få rätt att säga upp avtalet före hyrestidens utgång. De möjligheter till omprövning av hyresvillkoren som hyresgäst sålunda avses få medför att något behov av att kunna begära prövning av förstagångshyra inte föreligger. Denna möjlighet föreslås därför avskaffad.

Vidare föreslås i propositionen att hyran för bostadslägenhet i princip skall vara bestämd till sin storlek. Här ligger bl. a. att hyran inte får knytas till visst index.

Propositionen upptar förslag till straffbestämmelser i hyreslagen, enligt vilka den som betingar sig särskilt vederlag för upplåtelse eller överlåtelse av hyresrätt kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

I propositionen läggs också fram förslag till bestämmelser som syftar till att stärka de kommunala bostadsförmedlingarnas ställning i de fall förmedlingen anvisar ny lägenhet åt bostadshyresgäst. Bl. a. föreslås att

Torsdagen den
26 april 1973

Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.

bostadsförmedlingen skall kunna självständigt föra talan i bytestvist.

I övrigt föreslås genom propositionen ett antal ändringar som rör förfarandet.

Flertalet av lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juni 1973.”

I detta betänkande behandlades lagförslagen med undantag för förslaget till lag om ändring av jordabalken (JB), såvitt avsåg bestämmelserna i 33, 45 och 47 a §§. Nämnda bestämmelser skulle behandlas senare under vårsessionen i samband med behandlingen av de i propositionen 1973:32 framlagda förslagen till lag om ändring i giftermålsbalken och lag om ogifta samboendes gemensamma bostad.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de vid början av årets riksdag väckta motionerna

1973:98 av herr Winberg (m) och

1973:1087 av herr Claeson m. fl. (vpk),

dels de med anledning av propositionen 1973:23 väckta motionerna

1973:1624 av herr Ernulf (fp) vari hemstälts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:23 beslutade avslå förslaget till 19 a § lagen om ändring i jordabalken och

1973:1625 av fru Kristensson m. fl. (m) vari hemstälts att riksdagen i vad gällde ändringarna i 12 kap. jordabalken skulle

A. besluta att 19 a § skulle utgå,

B. besluta att 35 § tredje stycket skulle utgå,

C. beträffande 44 § besluta

1. att tredje stycket skulle utgå, samt

därest yrkandet under 1 icke vann bifall,

2. att tredje stycket gavs sådant innehåll att därav framgick att om underrättelse, som avsågs i första stycket, avvek från formulär, som angavs i tredje stycket, den skulle fränkännas rättslig betydelse,

D. beträffande 48 § besluta överföra fjärde punkten till ett särskilt stycke vilket inleddes ”Vid tillämpning av första stycket tredje punkten skall bortses från lägenhet etc. – – –”,

E. beträffande 54 § besluta

1. att första stycket första meningen skulle uppdelas i flera meningar,

2. att andra stycket skulle utgå, samt

därest yrkandet under 2 icke vann bifall,

3. att andra styckets hänvisning till ”andra stycket” skulle utgå samt att i tredje stycket skulle ges en hänvisning även till andra stycket,

F. beträffande 70 § besluta att fullföljdsbegränsningen i vad gällde frågor som avsågs i 35 och 40 §§ utgick, samt

G. beträffande övergångsbestämmelserna besluta att lagändringarna icke skulle träda i kraft förrän den 1 januari 1974,

dels den med anledning av propositionen 1973:21 väckta motionen 1973:1612 av herr Nilsson i Norrköping m. fl. (s), vilken hänvisats till civilutskottet men av detta utskott överlämnats till lagutskottet.

Utskottet hemställde

1. beträffande förbud mot obestämda hyror att riksdagen med avslag på motionen 1973:1624 och på det i motionen 1973:1625 under A framställda yrkandet skulle anta 12 kap. 19 a § i det vid propositionen 1973:23 fogade förslaget till lag om ändring i jordabalken,

2. beträffande bostadsförmedlings rätt att föra talan vid hyresnämnd att riksdagen med avslag på det i motionen 1973:1625 under B framställda yrkandet skulle anta 12 kap. 35 § i förslaget till lag om ändring i jordabalken,

3. beträffande viss underrättelse till hyresgäst att riksdagen med avslag på de i motionen 1973:1625 under C 1–2 framställda yrkandena skulle anta 12 kap. 44 § i förslaget till lag om ändring i jordabalken,

4. beträffande bruksvärdeshyra att riksdagen med avslag på det i motionen 1973:1625 under D framställda yrkandet skulle anta 12 kap. 48 § i förslaget till lag om ändring i jordabalken,

5. beträffande tillämpningen av bestämmelserna om bruksvärdeshyra att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1612,

6. beträffande hyresgästs uppsägningsrätt att riksdagen med avslag på det i motionen 1973:1625 under E 1 framställda yrkandet skulle anta 12 kap. 54 § första stycket i förslaget till lag om ändring i jordabalken,

7. beträffande särskild uppsägningsrätt vid korttidsavtal

a) att riksdagen skulle avslå det i motionen 1973:1625 under E 2 framställda yrkandet att 12 kap. 54 § andra stycket skulle utgå ur förslaget till lag om ändring i jordabalken,

b) att riksdagen – med förklaring att propositionen, såvitt nu var i fråga, inte kunnat oförändrad godtas – för sin del med bifall till det i motionen 1973:1625 under E 3 framställda yrkandet skulle anta 12 kap. 54 § andra och tredje styckena i förslaget till lag om ändring i jordabalken med av utskottet föreslagen lydelse,

8. beträffande klander mot hyresnämnds beslut i bytesärende m. m. att riksdagen med avslag å det i motionen 1973:1625 under F framställda yrkandet skulle anta dels 12 kap. 70 och 72 §§ i förslaget till lag om ändring i jordabalken, dels 13 och 25 §§ i förslaget till lag om arrendenämnder och hyresnämnder,

9. beträffande rätt till fullföljd av talan i bruksvärdesmål att motionen 1973:98 inte föranledde någon riksdagens vidare åtgärd,

10. beträffande ikraftträdandet

a) att riksdagen – med förklaring att punkten 1 i övergångsbestämmelserna i förslaget till lag om ändring i jordabalken måste ändras - för sin del med avslag på det i motionen 1973:1625 under G framställda yrkandet skulle anta punkten 1 med av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att hänvisningen till 33, 45 och 47 a §§ utgick eftersom behandlingen av dessa paragrafer skulle uppskjutas till senare tidpunkt,

b) att riksdagen skulle anta ikraftträdandebestämmelserna i övriga lagförslag,

c) att motionen 1973:1087 ej föranledde någon riksdagens vidare åtgärd,

11. beträffande övergångsbestämmelserna i övrigt

a) att riksdagen – med förklaring att punkterna 11 och 14 i

Torsdagen den
26 april 1973

Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.

övergångsbestämmelserna i förslaget till lag om ändring i jordabalken måste ändras - för sin del skulle anta ifrågavarande punkter med av utskottet föreslagen lydelse,

b) att riksdagen skulle anta övriga övergångsbestämmelser i förslaget till lag om ändring i jordabalken,

c) att riksdagen skulle anta övriga övergångsbestämmelser i förslaget till lag om arrendenämnder och hyresnämnder,

12. beträffande förslaget till lag om ändring i jordabalken att riksdagen skulle

dels -- med förklaring att ingressen i förslaget till lag om ändring i jordabalken inte kunnat oförändrad antas -- anta ingressen med av utskottet föreslagen lydelse,

dels anta lagförslaget i den mån det ej omfattades av hemställan ovan under 1-4, 6-8 och 10-11 samt med undantag av 33, 45 och 47 a §§,

13. beträffande övriga lagförslag att riksdagen skulle anta lagförslagen i den mån de ej omfattades av hemställan ovan under 8, 10 och 11.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande förbudet mot obestämda hyror av herrar Lidgard (m) och Söderström (m) som ansett

dels att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen - med förklaring att förslaget till lag om ändring i jordabalken inte kunnat oförändrat antas -- med bifall till motionen 1973:1624 och det i motionen 1973:1625 under A framställda yrkandet för sin del beslutade att 12 kap. 19 a § skulle utgå ur lagförslaget,

dels att utskottet under 11 b och c bort hemställa,

b) att riksdagen för sin del beslutade att

dels punkterna 8-10 i övergångsbestämmelserna skulle utgå,

dels efterföljande punkter skulle erhålla numren 8-12,

c) att riksdagen skulle anta övriga övergångsbestämmelser i förslaget till lag om ändring i jordabalken,

2. beträffande hyresgästs uppsägningsrätt av herrar Lidgard (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen - med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad antas - med bifall till det i motionen 1973:1625 under E 1 framställda yrkandet för sin del skulle anta 12 kap. 54 § första stycket i förslaget till ändring i jordabalken med av reservanterna föreslagen lydelse,

3. beträffande särskild uppsägningsrätt vid korttidsavtal av herrar Lidgard (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

a) att riksdagen -- med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad antas -- för sin del med bifall till det i motionen 1973:1625 under E 2 framställda yrkandet beslutade att 12 kap. 54 § andra stycket skulle utgå ur förslaget till lag om ändring i jordabalken,

b) att riksdagen med avslag på det i motionen 1973:1625 under E 3

framställda yrkandet skulle anta 12 kap. 54 § tredje stycket i förslaget till lag om ändring i jordabalken,

4. beträffande klander mot hyresnämnds beslut i bytesärenden av herrar Lidgard (m) och Söderström (m) som ansett

dels att utskottet under 8 bort hemställa,

att riksdagen – med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad antas – med bifall till det i motionen 1973:1625 under F framställda yrkandet för sin del skulle

dels anta 12 kap. 70 och 72 §§ i förslaget till lag om ändring i jordabalken med av reservanternas föreslagen lydelse,

dels besluta att 13 § skulle utgå ur förslaget till lag om arrendenämnder och hyresnämnder,

dels anta 25 § i sistnämnda lagförslag med av reservanternas föreslagen lydelse,

dels besluta att 14–32 §§ i sistnämnda lagförslag skulle erhålla numren 13–31,

dels att utskottet under 11 b–e bort hemställa,

b) att riksdagen för sin del skulle anta punkten 15 i övergångsbestämmelserna i förslaget till lag om ändring i jordabalken med av reservanternas föreslagen lydelse,

c) att riksdagen skulle anta övriga övergångsbestämmelser i förslaget till lag om ändring i jordabalken,

d) att riksdagen för sin del skulle besluta

dels att punkten 3 i övergångsbestämmelserna i förslaget till lag om arrendenämnder och hyresnämnder skulle utgå ur lagförslaget,

dels att efterföljande övergångsbestämmelser skulle erhålla numren 3–8,

e) att riksdagen skulle anta övriga övergångsbestämmelser i förslaget till lag om arrendenämnder och hyresnämnder,

5. beträffande ikraftträdandet av herrar Lidgard (m) och Söderström (m) vilka ansett

att utskottet under 10 bort hemställa,

a) att riksdagen – med förklaring att punkten 1 i övergångsbestämmelserna till förslaget till lag om ändring i jordabalken inte kunnat oförändrat antas – för sin del med bifall till det i motionen 1973:1625 under G framställda yrkandet skulle anta punkten 1 med av reservanternas föreslagen lydelse,

b) att riksdagen för sin del skulle anta en ikraftträdande bestämmelse för de i propositionen fogade övriga lagförslagen med av reservanternas föreslagen lydelse, innebärande att dessa lagförslag skulle träda i kraft den 1 januari 1974,

c) att motionen 1973:1087 skulle avslås.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande tillämpningen av bestämmelserna om bruksvärdeshyra av fru Lundblad (s).

Nr 75

Torsdagen den
26 april 1973

Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.

Torsdagen den
26 april 1973

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Vi började arbetet i dag med att snällt anpassa oss till regeringens propåer, vi förlängde vårsessionen till längst den 6 juni därför att regeringen varit så sen med många betydelsefulla propositioner. För några timmar sedan gjorde vi som snälla får ytterligare en anpassning till ett uppenbart regeringsönskemål, nämligen när vi flyttade fram detta ärende - lagutskottets betänkande nr 13 - till denna tidpunkt i stället för att behandla det klockan två eller tre i natt eller kanske den 2 maj. Då skulle ärendet ha kommit till offentlighetens kännedom på ett sätt som gjort det ännu mer uppenbart hur regeringen i år försett riksdagen med arbetsmaterial. Det är - kan man tycka - en något beklämmande politisk-taktisk situation vi nu befinner oss i, när regeringen stjälpur över oss propositioner i den uppenbara avsikten att framstå som effektiv och idékraftig för att på det sättet skaffa sig en bättre plattform inför valet.

När detta ärende, som gäller ändringar i hyreslagstiftningen, kom på riksdagens bord tyckte jag att jag hade anledning att från kammarens talarstol säga några ord om det förhållandet, att lagförslaget inte hade passerat lagrådet. Statsrådet Lidbom förklarade då för oss att regeringen inte hade någon skyldighet att höra lagrådet, utan man fick bedöma om man hade tid till detta eller inte. Detta gjorde han trots att jag i mitt anförande över huvud taget inte hade ifrågasatt regeringens rätt att handla så - jag hade bara ifrågasatt lämpligheten av att förfara på det sättet. Den andra linje som statsrådet Lidbom följde var ungefär den - naturligtvis litet förgrovat - att det var bättre med en måhända något bristfällig lagstiftning som ändå främjade ett reformarbete, än med ingen lagstiftning alls och en försening av reformerna.

Sedan vi nu i lagutskottet behandlat propositionen angående ändringar i hyreslagstiftningen måste jag säga att jag tycker att det var motiverat att jag uttalade en kritik beträffande regeringens hantering av detta ärende. Jag undrar hur släpphänt man egentligen får vara när det gäller att utforma lagtext, hur långt man får gå när det gäller att låta ändamålen helga medlen. För ögonblicket tänker jag mindre på det sakliga innehållet i lagstiftningen och mera på den rent språkliga utformningen.

När det gäller ändringarna i hyreslagstiftningen kan man konstatera att det i propositionen redan från början funnits ett rent slarvfel, en felaktig hänvisning, som utskottet rättat till på grundval av en moderat motion i frågan. I några andra fall har vi från moderat håll pekat på språkliga oformligheter, som vi tycker i vissa fall lett till nära nog obegripligheter och i andra fall till att texten blivit klumpig och svärgenomtränglig.

Jag tycker det känns särskilt allvarligt att behöva konstatera detta när det gäller en lagstiftning, som den enskilda människan skall ta del av och befatta sig med i mycket stor utsträckning. Det är inte en lagstiftning enbart för fackfolk, utan det är en lagstiftning för de många människor som är hyresgäster.

Låt mig såsom ett exempel på den lagtext som föreslås citera förslaget beträffande 48 §. Det står på s. 14 i betänkandet för den som eventuellt är intresserad av att följa med.

"Vid förlängning av hyresavtal utgår hyran med skäligt belopp. Den hyra som hyresvärden fordrar skall godtagas, om den ej är oskälig.

Torsdagen den
26 april 1973

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

Fordrad hyra är att anses som oskäligen, om den väsentligt överstiger hyran för lägenheter som med hänsyn till bruksvärdet är likvärdiga. Härvid skall bortses från lägenhet vars hyra icke är rimlig med hänsyn till det allmänna hyresläget i orten för närmast jämförliga lägenheter i nybyggda bostadshus."

Jag tror inte många kan förklara för mig vad ordet "härvid" egentligen syftar på. Men vi begriper i detta fall ändå meningen och därför kan det måhända passera.

Man har också skapat en annan mycket lång och invecklad mening i 54 § som jag inte skall citera. Den som är road kan läsa den själv och konstatera hur man med några enkla handgrepp – jag vill inte påstå att vi har lyckats särskilt bra i reservationen – skulle kunna lätta upp texten och göra den mera begriplig för de många människorna.

Vi har valt, herr talman, att inte reservera oss på alla punkter, där vi tyckt att språkbruket varit otympligt, krångligt och besvärligt. Vi har valt ut en enda fråga för att markera att vi ogillar släpphäntheten på detta område. Det blir det enda ställe där vi i formfrågorna kommer att begära omröstning.

Så sent som 1968 fick vi en ny hyreslagstiftning, 1968 års hyreslagsreform. Om den sägs det att erfarenheterna genomgående har varit positiva. På ett par punkter har det dock visat sig föreligga behov av ändringar med principiell innebörd. Det intressanta är dock att lagen har fungerat tillfredsställande och att erfarenheterna är positiva.

Om man sedan betraktar de förändringar som föreslås och ser efter om de är så väldigt stora och betydelsefulla att de motiverar och försvarar den brådska som har präglat arbetet med propositionen, blir man kanske litet mera tveksam. Det som föreslås är i huvudsak att en hyresgäst skall få rätt att med bibehållet besittningsskydd säga upp sin lägenhet för hyresreglering. Det är väl ingenting att säga härom. Tvärtom kan vi alla tycka att det är bra med denna möjlighet. Men det är ingenting nytt. De som var hyresgäster på 1930-talet vet ju att det var mycket vanligt att man på den tiden sade upp hyresavtal enbart för en hyresreglering. Ingen fastighetsägare kom på idén att driva detta till att hyresgästen skulle förlora hyresrätten. Ibland genomfördes en hyresreglering och ibland blev den inte av. Det principiellt nya är naturligtvis att man med den regleringsverksamhet vi fått i landet nu kan få också hyran prövad. Det är helt OK.

Det enda jag är fundersam över är om man inte förespeglar de många hyresgästerna att här kan hända stora ting, när det gäller hyressänkningar.

En av de saker som man har tagit upp som motivering för en sådan här uppsägning har varit garageproblemet. Det förekommer ju att en hyresgäst inte bara hyr en bostad utan även tvingas hyra ett garage, detta oavsett om han är bilägare eller ej. Om vi tittar litet ytligt på problemet, kan vi alla säga att det är väl inte rätt att en hyresgäst som inte har bil skall behöva betala för ett garage. Problemet kan också gälla en hyresgäst som visserligen har bil men som inte vill ådra sig den höga kostnaden att ha bilen i garage utan hellre tar olägenheten av att ha den på gatan.

Men man får inte glömma i sammanhanget att vår byggnadsstadga ålägger dem som gör upp planer för byggandet att planera för

Torsdagen den
26 april 1973

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

parkeringsplatser och för garage och att planverket har utfärdat mycket noggranna regler angående de garage som skall byggas i anslutning till bostadsfastigheter. Och kommunerna följer strikt anvisningarna. Den som uppför ett bostadshus tvingas alltså att bygga garage på grundval av bestämmelser som samhället har utfärdat. Väljer man den utgångspunkten så blir det inte så där alldeles tvärsäkert att det är orätt mot hyresgästen som inte håller sig med bil att han trots allt får bära en del av den sorts allmänna kostnad som lagts på fastigheten genom garagebyggnad.

Någon skall betala. Skall fastighetsägaren eller den som uppfört fastigheten betala för att man har byggt garage som man blivit ålagd att bygga? Eller skall samhället betala eller skall kostnaden tas ut av bilskattemedel? Någonstans skall det betalas, men garaget är väl närmast att betrakta som ett annex till den förhyrda lägenheten.

Jag vill inte påstå att detta är sista ordet i en sådan här diskussion. Jag vill bara peka på svårigheterna att få till stånd en hel del av de hyressänkningar som jag vet att många går och hoppas på. Vi tycker litet till mans att det finns fall som är konstiga, men man bör akta sig för att göra ett för stort nummer av den här saken, åtminstone i valrörelsen, ty då tror jag att människor blir besvikna.

Den andra saken av principiell betydelse är att hyran i fortsättningen skall vara bestämd till sin storlek. I det ligger bl. a. att hyran inte får knytas till viss index. Ja, i och för sig är väl indexanknytning av en sådan utgift som hyreskostnaden rätt praktiskt, om man hade haft en index som varit tillfredsställande anpassad. Jag kan gott hålla med om att nuvarande indexserier inte riktigt lämpar sig för detta. Men jag tycker inte att det är så förfärligt farligt att låta bli att införa förbud mot indexklausuler. Med den föreslagna lagen ger vi ju hyresgästen en möjlighet att när som helst säga upp hyresavtalet för hyresreglering. Är han missnöjd med indexklausulens verkningar, så kan han säga upp avtalet. Jag tycker att det hör till – skall vi säga lagstiftningsetik – att inte lagstifta när det inte framstår som ett absolut och nödvändigt behov. Det är en av anledningarna till de reservationer som vi har avgivit.

Herr talman! Jag har förstått att det är bråttom för att vi skall bli färdiga, så jag skall inte fördjupa mig i de övriga reservationerna – förhållandevis enkla ting – utan jag nöjer mig med de här mer principiella funderingarna.

Jag hänvisar till de motiveringar som herr Söderström och jag har framfört och yrkar bifall till de fem reservationer som vi båda står för.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! När man hör herr Lidgard är det svårt att inte falla för frestelsen att börja det här inlägget med en polemik mot bakgrunden av att jag under de senaste 15 åren har sysslat med tillämpningen av hyreslagstiftningen i hyresnämnder och domstolar, men jag skall avstå från att göra det – i detta sammanhang i varje fall.

Vid början av årets riksdag väckte vi inom vänsterpartiet kommunisterna en motion, där vi berörde för hundratusentals hyresgäster väsentliga problem. Det gällde frågan om att kunna få ändring av och få bort olika

Torsdagen den
26 april 1973*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

klausuler och hyresvillkor utan att kvarboenderätten äventyrades. Som exempel på sådana villkor nämnde vi olika slag av indexklausuler, garagetvång och andra avtalskopplingar, vilka generellt borde förbjudas. Förslag i denna riktning hade aviserats i två promemorior från justitiedepartementet under år 1972, och i dessa föreslogs att sådana lagändringar skulle träda i kraft den 1 juli 1973.

I vår motion 1973:1087 fäste vi uppmärksamheten på att den föreslagna tidpunkten för ikraftträdandet, den 1 juli 1973, skulle innebära att någon ändring av avtalsvillkoren i de flesta fall inte skulle kunna ske förrän fr. o. m. den 1 oktober 1974.

För att de hyresgäster som i många fall under ett flertal år tvingats att acceptera otillbörliga eller orättmätiga hyresvillkor skulle kunna bli av med dessa så snart som möjligt utan att riskera sitt besittningsskydd föreslog vi att tidpunkten för lagens ikraftträdande i denna del skulle fastställas till den 1 juni 1973.

Då vi i början av mars månad i år erhöll propositionen 23 angående ändringar i hyreslagstiftningen, kunde vi med tillfredsställelse notera att regeringen i propositionen — med i stort sett samma motiveringar som i vår motion — föreslagit samma datum för ikraftträdandet.

När riksdagen sedan den 8 mars — såsom herr Lidgard nyss har erinrat om — behandlade remissen av propositionen gjordes en del invändningar av herrar Lidgard och Wiklund i Stockholm, i huvudsak mot att lagrådet inte hade hörts över förslaget. Herr Lidgard nämnde då att propositionen jämfört med justitiedepartementets promemorior innehöll flera viktiga nyheter, bl. a. tidpunkten för lagens ikraftträdande.

Statsrådet Lidbom anförde i detta sammanhang bl. a. att här var fråga om ett fall då en för hyresgästerna angelägen reform skulle fördröjas ett halvår eller mer — kanske ett år — om regeringen inte underlät lagrådsgranskningen. Statsrådet Lidbom framhöll också att detta inte var någon nyhet och att man tidigare gjort på samma sätt då det gällde äldrelagstiftningen och hyresregleringslagstiftningen.

Att jag nu erinrar om detta beror på att jag delar regeringens syn på att de förslag till ändringar i hyreslagstiftningen som föreslås — och då även tidpunkten för ikraftträdandet — är så viktiga och betydelsefulla för landets hyresgäster att man måste undvika alla förseningar i behandlingen.

I reservationen 5 vid det betänkande som vi nu behandlar har herrar Lidgard och Söderström föreslagit att lagändringarna i sin helhet skall träda i kraft den 1 januari 1974. Det motiveras med ett resonemang om att lagstiftningen bör tillåtas träda i kraft tidigast den 1 juli 1973 och att det då från hyresgästsynpunkt inte spelar någon större roll om man väntar till den 1 januari 1974. Vidare motiveras detta förslag med vikten av att partsorganisationerna ges tillfälle att i god tid informera om gällande regler.

Nu vet vi, herr talman, att hyresgästerna har intresse av att lagändringarna får träda i kraft så snart som möjligt. Vi vet vidare att en av partsorganisationerna — Hyresgästernas riksförbund — anser att lagändringen bör genomföras från den 1 juni 1973 och att man räknar med att hinna informera sina funktionärer och medlemmar.

Torsdagen den
26 april 1973

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

Kvar står då fastighetsägarna och den partsorganisation – Sveriges fastighetsägareförbund – som har till uppgift att tillvarata det privata fastighetsägarintresset. Klart är att man på det hållet har intresse av att så mycket som möjligt fördröja alla förbättringar för hyresgästerna och av att en sådan förskjutning sker som moderatreservationen föreslår.

Låt mig till sist säga att jag delar de synpunkter beträffande tillämpningen av bestämmelserna om bruksvärdeshyra som fru Lundblad anför i sitt särskilda yttrande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HAMMARBERG (s):

Herr talman! Herr Lidgard påstod att den här propositionen hade lagts därför att regeringen ville skaffa sig en plattform inför höstens val. Jag tycker det är litet egendomligt att en ledamot av lagutskottet faller ett sådant omdöme om en proposition och om anledningen till att den lagts fram, alldenstund lagutskottet i sitt betänkande nr 12 år 1972 föreslog riksdagen att ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet hade skrivit i sitt betänkande. Och vad utskottet där hade skrivit är en av de saker som tas upp i den nu föreliggande propositionen. Vad vi nu behandlar har således delvis tillkommit som en följd av en beställning från lagutskottet.

Jag skall vidare be att få uttala min stora tillfredsställelse över propositionen. Vi fick, som redan sagts från denna talarstol i kväll, en genomgripande förändring i hyreslagstiftningen 1969. Den innebar bl. a. ett starkt besittningsskydd för hyresgästerna. Men redan i början av 1971 stod det klart att detta besittningsskydd, som man hade betraktat som starkt, hade vissa begränsningar. Sålunda hade fastighetsägaren-hyresvärden möjlighet att säga upp hyresavtalet för att få hyresvillkoren ändrade, men om hyresgästen sade upp avtalet i akt och mening att försöka resonera om hyresvillkoren innebar det att han gick förlustig besittningsskyddet.

I den proposition som vi nu behandlar har denna fråga tagits upp. Det föreslås nu en väsentlig förändring som möjliggör för hyresgästen att säga upp hyresavtalet med begäran att få hyresvillkoren ändrade. Jag tror att alla som har sysslat något med dessa frågor inser att detta är betydelsefullt för hyresgästerna.

Vi har upplevt en tidsperiod då vi haft bostadsbrist. Under den tiden har det ofta inträffat att hyresgäster har känt sig vara i en tvångssituation och fått skriva på hyresavtal, som de kanske inte innerst inne velat göra om de varit i en annan situation. Bl. a. har en del hyresgäster gått med på att införa indexreglering i sitt hyresavtal. Det har fört med sig att man i vissa situationer kommit dithän att hyran i lägenheten genom indexregleringen kommit att bli högre än vad den skulle ha blivit om man hade tillämpat bruksvärdesbedömningen vid fastställandet av hyran.

Därmed är jag inne på den första reservationen av de två moderaterna i lagutskottet, nämligen den där man går emot regeringsförslaget om förbud mot obestämda hyror och går emot förslaget om förbud mot indexklausul i bostadslägenheter.

När man nu har möjlighet att säga upp hyresavtalet och få tillstånd en ändring i hyresvillkoren kan man naturligtvis, som herr Lidgard påpe-

Torsdagen den
26 april 1973*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

kade, tycka att indexklausulen inte har så stor betydelse som tidigare. Men just det förhållandet, som jag nyss nämnde, att hyran genom indexklausulen kan komma att bli högre än den blivit om man bedömt den efter bruksvärdesmetoden är en nackdel. Dessutom finns det egentligen – vilket herr Lidgard också tog upp – ingen lämplig indexserie att knyta an hyresvärdet till. I många fall går man efter konsumentprisindex, vilket gör att priset på mjölk, potatis eller någonting, som är helt ovidkommande för fastighetsägarens/ hyresvärdens utgifter när det gäller att tillhandahålla en bostad, påverkar hans möjligheter att få in en högre hyra för lägenheten. Det drabbar hyresgästen så att han får betala en högre hyra. Det är helt orimligt att ha ett sådant system.

Man hade kanske fått något större respekt för dem, som går emot förbudet om indexklausul, om de åtminstone hade gjort ett försök att införa ett indexsystem som direkt passar för bostadsmarknaden.

Jag skall avstå från att gå in i någon närmare polemik när det gäller reservationerna 2 och 3, eftersom de närmast är omformuleringar av texten. Åtminstone gäller detta reservationen 2. Jag ber när det gäller reservationerna 2 och 3 till utskottets betänkande att få hänvisa till vad utskottet har anfört.

I reservationen 4 vill man inte vara med om fullföljdsbegränsning när det gäller byte och upplåtelse i andra hand av bostadslägenhet. Ofta är det i sådana situationer nödvändigt med en snabb handläggning. Att då ha ett fullföljdsförfarande, som skulle dra ganska långt ut på tiden, kunde innebära stor risk för att man efter fullföljdsförfarandet inte hade någon bytespartner kvar därför att han dragit sig ur på grund av dröjsmålet. I stort sett samma förhållande uppstår när det gäller upplåtelse i andra hand.

Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag nöja mig med att med denna korta motivering yrka avslag även på reservationen 4.

I fråga om reservationen 5 kan jag också fatta mig mycket kort genom att hänvisa till vad herr Claeson sagt. Han framhöll vad det skulle innebära att gå på reservanternas förslag och framflytta ikraftträdandet 7 månader. Det kunde förefalla som om detta inte hade så stor betydelse, men som redan påpekats skulle det medföra att lagen inte skulle få någon praktisk betydelse förrän den 1 oktober 1974. Detta är också en av anledningarna till att det i fråga om denna proposition blivit litet mera bråttom än man kanske från början avsåg. För att reformen skall få verkan redan vid årets uppsägningar av hyresavtalen, måste lagen träda i kraft redan den 1 juni för att hyresgästerna skall få möjlighet att utnyttja den tre månaders uppsägningsperiod som ligger före den 1 juli. Detta är nödvändigt för att hyresgästerna skall kunna tillämpa förmånen redan från den 1 oktober i höst.

Till slut vill jag säga några ord om den uppsägningsmöjlighet som hyresgästerna nu får och som ger dem möjlighet att ta upp en diskussion om hyresvillkoren. Den innebär att de i sin uppsägning måste ange att de vill ha en ändring i villkoren. Om så icke sker kan de hamna i den situationen att de går miste om besittningsrätten. Därför har utskottet känt sig föranlåtet att i sin skrivning erinra om att man förutsätter att parterna i samband med lagens ikraftträdande får en ordentlig informa-

Torsdagen den
26 april 1973

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

tion i fråga om denna viktiga detalj i lagförslaget.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan i dess betänkande nr 13.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! "Land skall med lag byggas" var det valspråk som en av våra svenska kungar en gång hade. Men om denne kung hade anat vilken utveckling vi numera fått inom lagstiftningens område och hur dessutom våra lagar oftast kommer till utan obligatorisk lagrådsremiss, hade han säkerligen försett sitt valspråk med ett tillägg om att det inte är efter kvantiteten utan efter kvaliteten som våra lagar skall bedömas, åtminstone i första hand.

Med den takt som statsrådet Lidbom numera signerar nya lagar är det inte så underligt, om det ibland insmyger sig felaktigheter och underliga formuleringar, ägnade att försvåra tillämpningen och i någon mån minska respekten. Det är därför som vi inledningsvis påpekar i vår partimotion nr 1625 de mycket stora förändringar, som berör en central civilrättslig lagstiftning och därmed många medborgare i vårt land. Inte nog med att förslagen inte remitteras till lagrådet — de har inte tillkommit efter en allsidig utredning utan består av departementspromemorior. Men inte ens dessa promemorior har varit föremål för remissbehandling i sin helhet, utan förslag har införts i propositionen utan någon form av granskning. Detta måste anses vara synnerligen anmärkningsvärt, och man ställer sig frågan varför en viktig lagfråga handlägges på detta summariska sätt.

Om vi hade saknat hyreslagstiftning, funnes kanske något skäl. Men den nuvarande lagstiftning, som enligt vad statsrådet Lidbom själv skriver i propositionen har fungerat i stort sett väl, reformerades grundligt 1968 och har sedan undergått ett flertal ändringar, senast 1972.

Är inte riskerna stora nu att vi genom den behandling som lagförslaget fått måste räkna med fler ändringar inom kort?

Betänkandet från lagutskottet har försetts med fem reservationer som berör olika områden av lagförslaget. I likhet med herr Lidgard skall jag inte gå närmare in på dem, utan nöjer mig med att yrka bifall till dem.

Jag vill bara göra ett par reflexioner när det gäller två avsnitt. Det ena, som herr Lidgard något berörde, gäller 54 §, som vi anser är synnerligen svårläst och otydlig i sitt första stycke. Vi hade ett förslag i vår motion att den med fördel skulle kunna delas upp på flera meningar.

Utskottsmajoriteten delar inte vår uppfattning. Jag rekommenderar kammarens ledamöter att läsa första stycket. Jag tillåter mig att gratulera lagutskottet som har tillgång till så många kvalificerade förmågor att de kan anse att första stycket är så enkelt och så logiskt och fullt begripligt att vi kan behålla det i nuvarande skick.

Det är bara synd att man i utskottsbetänkandet, strax efter att utskottet avfärdat våra krav, tvingas skriva följande som avser besittningsskyddet:

"En försummelse i angivet hänseende kan sålunda få allvarliga följder för hyresgästen. Den information om de nya lagreglerna som utskottet förutsätter komma till stånd, måste därför enligt utskottets mening klart påvisa vad en uppsägning skall innehålla, samtidigt som betydelsen av att

uppsägning sker på rätt sätt understrykes.”

Den klarhet som alltså då anses mycket viktig, den är enligt vår mening precis lika viktigt att ha i lagtexten.

Sedan en liten reflexion om indexklausuler. Jag har en känsla av att det är en fråga om man vill eller inte vill ha dem. Självklart är det i sak riktigt när utskottet skriver att det inte sett något index som är helt rättvist. Men varför måste man tillämpa millimeterrättvisa på det här området när man exempelvis inom skatteområdet kan nöja sig med ibland rätt grova schabloner, vilka då de kommer på tal där ivrigt försvaras av samma majoritet som nu helt förkastar indexsystemet?

Jag skall, herr talman, med tanke på tiden be att få nöja mig med dessa reflexioner.

Herr statsrådet LIDBÖM:

Herr talman! Några ord bara med anledning av herrar Lidgards och Söderströms inlägg. Låt mig dessförinnan konstatera att det är mycket glädjande att denna proposition under utskottsbehandlingen har fått och med all sannolikhet under voteringen här i kammaren om en stund får en bred anslutning.

Från enigheten skiljer moderaterna ut sig. Men det börjar vi ju bli ganska vana vid här i kammaren. I fråga efter fråga inträffar detta.

Jag skall inte ta upp en disussion om de olika delreformer som ryms i den här propositionen. Jag vill bara göra ett par små kommentarer med anledning av detta gnäll från herrar Lidgards och Söderströms sida om lagstiftningens förfall. Det gamla fina uttrycket land skall med lag byggas respekteras inte längre enligt herr Söderström, i varje fall inte om man ser till lagarnas kvalitet.

Det kan kanske vara värt att, även om det är en sen timme, uppehålla sig ett ögonblick vid den här tanken. Argumentationen kommer igen allt oftare, och vi börjar bli bekanta med den. Det är sannerligen riktigt att det lagstiftas ganska mycket nu för tiden, att lagstiftningens omfång ökar och att lagarnas omloppstakt har blivit betydligt snabbare. Det är ju inte enbart – men i någon mån också det, hoppas jag – ett uttryck för våra stegrade ambitioner, utan det är framför allt ett tecken på att förändringarna i samhället, ekonomiskt och socialt, går så snabbt att samhället måste hålla en högre beredskap än tidigare för att klara alla de problem som följer framför allt i den ekonomiska utvecklingens spår. Då måste naturligtvis också samhället i sin lagstiftning se till att apparaten fungerar med rimlig effektivitet. Man får ta hänsyn till kraven på ökad snabbhet både när det gäller utredningsformerna och i arbetet i övrigt.

Det vet säkert också herrar Lidgard och Söderström ganska väl. När de klagat över den bristfälliga lagstiftningen tror jag inte att de i själva verket är ute efter dessa tekniska brister som de ständigt drar fram. De är i stället helt enkelt motståndare till denna höga handlingsberedskap hos samhället. Ofta är det lättare att gnälla över sättet på vilket regeringen arbetar fram sina förslag än att bara säga blankt nej i sak.

I stället för att säga nej, vi vill inte vara med och värna om konsumenternas, hyresgästernas och löntagarnas intressen, säger de att det här borde ha skötts på ett annat sätt. Man borde ha utrett det

Torsdagen den
26 april 1973.

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

grundligare, man borde ha skrivit lagarna med större omsorg, man borde ha hört lagrådet och man borde ha skött det här i nordiskt samarbete – vi skall inte gå fram ensamma. Det är den typen av argument som vi ständigt möter, när i själva verket viljan bakom argumenten är att bromsa samhällets arbete på att skydda människorna mot de sociala konsekvenserna av den snabba ekonomiska utvecklingen.

Det här ärendet är i och för sig en utmärkt illustration till denna teknik att komma med ett antal förevändningar för att motsätta sig en reform som man i grunden djupt ogillar. Delvis talar man om vad man ogillar, men man för in ytterligare en fas genom att säga att det här förslaget är undermåligt.

Vad är det för brister man hittar från moderaternas sida, när man går fram med dessa tonfall? Det borde ha varit en lagrådsgranskning på denna proposition säger man. Den fortsatta utskottsbehandlingen har visat att lagtexterna var bristfälliga och att det borde ha gjorts bättre. Men vad man har att åberopa är att man hittat ett tryckfel. Det tryckfelet kunde vi ha fått på ett kartongblad i alla fall. Det är sannerligen inte något sensationellt missöde. Man åberopar att man hittat en eller två formuleringar i några paragrafer som man inte gillar och ett ord "härvid" som har en dålig syftning i någon paragraf – saker av noll och ingen betydelse. Detta skulle ha kunnat undvikas, menar man, om regeringen hade hanterat lagstiftningsärendet med omsorg och gått till lagrådet.

Herr Lidgard har en något låg tanke om lagrådet, om han tror att dess uppgift är att sitta och förebygga tryckfel och den här typen av vad herr Lidgard anser vara oklara syftningar.

Vad är betydelsen av dessa petitesser jämfört med vikten av att genomföra reformerna och genomföra dem i relativt snabb takt, så att människorna får nytta av dem i tid. Hade det varit viktigare att förebygga tryckfelet på propositionsstadiet? Hade det varit viktigare att få den vackrare formuleringen i den ena eller andra paragrafen än att hyresgästerna får sin förbättrade ställning, sin större jämställdhet med fastighetsägarna när det gäller uppsägningsrätten, att hyresgästerna slipper undan de olägenheter som följer med klausuler etc. Det är en egendomlig värdering, men så tänker tydligen moderaterna. Den tekniska perfektionen skulle här ha varit en större vinst än ett undvikande av att hyresgästerna annars hade fått vänta något år. Deras yrkanden har för övrigt också denna innebörd. Trots att vi har kunnat gå fram snabbt genom att undvika att gå till lagrådet vill de ändå skjuta på ikraftträdandet med nästa förevändning – att det blir för kort tid att informera om lagstiftningen.

Jag skulle inte ha tagit upp detta, om det inte hade varit så att det snart börjar bli på tiden att vi uppmärksammar denna teknik att gå till storms mot en reformpolitik vars grunder och värderingar man i djupet av sin själ ogillar men som man inte alltid vågar så öppet attackera. Då skyller man i stället på denna typ av petitesser och klagar på att den formella behandlingen inte har varit bra nog. Det är genomgående så när vi ser på herr Lidgards och herr Söderströms anmärkningar att det antingen är fråga om bagateller eller om missuppfattningar från deras sida.

Torsdagen den
26 april 1973

Ändringar i hyres-
lagstiftningen;
m. m.

Det är i detta fall också fel ... enligt deras uppfattning – att vi skyndat på behandlingen och gjort en departementspromemoria i stället för att genomföra kanske någon mera högtidlig form av utredning. Det påstås att vi inte har remissbehandlat promemorian fullständigt. Jovisst har vi gjort det. Denna departementspromemoria har utarbetats med utomordentlig omständlighet. Den har bl. a. föregåtts av enkäter och har remissbehandlats ordentligt, och för propositionsarbetet har vi tagit en rimlig tid på oss. Jag kan försäkra herrar Lidgard och Söderström att jag har den stora förmånen att åtnjuta hjälp i mitt arbete av en elit av våra lagstiftningsjurister. Deras tekniska prestationer står inte på något sätt efter vad ledamöterna av lagrådet kan åstadkomma.

Men det är väl så att vi får vänja oss vid att det i fortsättningen skall klagas på regeringens sätt att fara fram, på att den lagstiftar för mycket och för snabbt, när man i själva verket menar att man djupt ogillar att socialdemokratien i takt med de växande problemen försöker värna ena gången om konsumenter, andra gången om hyresgäster och andra bostadskategorier, tredje gången om löntagare och i samtliga fall kanske mot de ekonomiska krafternas fria spel.

Herr LIDGARD (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår ju att ett statsråd som har sagt sig inte kunna ta hänsyn till alla dumheter som Svea hovrätt råkar häva ur sig måste beteckna en kritik av de lagförslag som han har signerat såsom gnäll. Jag tillåter mig emellertid ha den uppfattningen att det är en av lagstiftarens mycket viktiga uppgifter att skriva lagar så att de kan förstås av så många människor som möjligt och är behäftade med så få fel som möjligt.

Herr Lidbom viftar bort den kritik jag har fört fram med att säga att det var fråga om ett tryckfel. Javisst, det kan man kalla det. Jag kallar det ett slarvfel. Alla begriper att det är ett fel som begåtts. Det är bara det att det inte får förekomma sådana i propositioner från Kungl. Maj:t när det gäller utformningen av en lagtext. Vi skall inte behöva rätta sådana fel under utskottsbehandlingen.

Jag vill i viss mån instämma med herr Lidbom när han säger att vi har olika syn på dessa problem. Herr Lidbom anser att regeringen en gång tar hänsyn till konsumentgruppen, någon gång till hyresgästerna, någon gång till löntagarna osv. Jag däremot tycker att man i lagstiftningsarbetet skall försöka ta rimlig hänsyn till alla de medborgargrupper som finns i samhället, även om några av dem skulle råka vara röstmässigt små. Därvidlag är det tydligen en skillnad mellan oss.

Herr Claeson försökte i sitt anförande sätta ett likhetstecken mellan fastighetsägare och Fastighetsägareförbundets medlemmar; det var alltså de senare som vi företrädde. Men, herr Claeson, av de bostadsfastigheter som uppförs nu byggs faktiskt ungefär tre fjärdedelar i s. k. samhällsnyttig regi. Och om jag inte är alldeles felunderrättad förekommer det också rätt mycket kommunala bostadsfastigheter, där man har indexklausulen.

När jag sade att jag inte tycker att det är så farligt att ha kvar indexklausulen, eftersom hyresgästen kan korrigera de olägenheter som den medför genom att säga upp avtalet för en hyresreglering, var där

Torsdagen den
26 april 1973

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

också en annan tanke bakom, och jag skall återkomma till den, när jag får ordet på nytt.

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag sätter inte likhetstecken, herr Lidgard, mellan fastighetsägare och Fastighetsägareförbundet; jag känner alltför väl till saken för att jag skulle göra det. Däremot är jag benägen att sätta likhetstecken mellan privata fastighetsägarintressen och den moderatreservation till det här betänkandet som har nr 5.

Herr NILSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Regering och riksdag har under en följd av år genomfört reformer på det hyresjuridiska området som lett till att hyresgästerna fått en mycket stark ställning i förhållande till hyresvärderna. Det är ett lagstiftningsarbete som har givit den svagare parten i ett hyresförhållande ökad rättslig trygghet, ett lagstiftningsarbete som är unikt även vid internationella jämförelser. Det finns anledning att betona det i dag, när vi står inför en ny reform på det här området.

Det beslut om förändringar i hyreslagen som riksdagen kommer att fatta i kväll ligger helt i linje med de synpunkter som har framförts av landets bostadskonsumenter. Men på en punkt finns det en lucka i lagen även efter kvällens reformbeslut.

I motion nr 1612 framhålls att den s. k. saneringspropositionen innebär att även privata fastighetsägare kommer att få subventioner och lån vid sanering och upprustning av äldre fastigheter. I propositionen säger departementschefen att det måste finnas garantier för att lånen kommer de boende till godo vid hyressättningen. Detta utgör inget problem när det gäller det hyresreglerade bostadsbeståndet. Här genomförs förändringar i hyresregleringslagen som garanterar att lån och bidrag kommer de boende till godo när hyran skall fastställas.

Men hyresregleringslagens tillämpningsområde är begränsat, och hyresnämnd kan på begäran av fastighetsägare besluta att ombyggd, förbättrad fastighet skall undantas från hyresregleringslagen. Sanerade fastigheter utanför hyresregleringslagen faller under allmänna hyreslagen, i det här fallet under 48 §. Den paragrafen tillämpas tyvärr inte enhetligt, vilket utskottet medger. I motionen föreslås därför ett tillägg till 48 §, nämligen: "Om jämförliga lägenheter står att finna i hus som tillhör allmännyttiga bostadsföretag, skall hyresläget för dessa lägenheter tillmätas avgörande betydelse vid jämförelseprövningen."

Med den utformning som 48 § i allmänna hyreslagen har i dag kan följande hända. Om en privat fastighetsägare får lån och bidrag för att förbättra fastigheter, så kan efter ombyggnadsarbetet fastighetsägaren begära och erhålla hyreshöjning. Det är inte rimligt ur hyresgästsynpunkt att direkta bidrag från samhället till privata fastighetsägare skall kunna utgöra orsak till hyreshöjningar -- ett förhållande som skulle kunna förhindras genom att man ändrar 48 § allmänna hyreslagen på det sätt som motionen föreslår.

Utskottet vill nu komma till rätta med problemet genom att hänvisa till att den fråga som motionen tar upp blir föremål för utredning.

Torsdagen den
26 april 1973

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

Herr talman! Jag är medveten om att det inte finns några förutsättningar att yrka bifall till motionen, och jag vill därför bara uttrycka den förhoppningen att utredningen skall lösa den fråga som berörs i motionen och i det särskilda yttrandet.

Så helt kort om de indexreglerade hyrorna. Jag tycker att det är mycket bra att vi nu lagstiftningsvägen får bort indexreglerade hyror, eftersom sådana hyror innebär omotiverade inkomstöverföringar från hyresgäster till privata hyresvärdar. Det finns efter vad jag kan förstå ingen som helst anledning att koppla ihop hyresnivån med den allmänna prisnivån i samhället. Hyresnivån påverkar som bekant konsumentprisindex, och det innebär att om hyresgästförening och fastighetsförening förhandlar om hyreshöjning och resultatet blir en hyreshöjning, så kommer denna att slå igenom i konsumentprisindex, och vi får då ytterligare en hyreshöjning. Det är detta finurliga och föga sociala system som moderaterna vill ha när hyresregleringen successivt upphör.

Jag kan ta ett exempel från Norrköping; därifrån kommer ju herr Söderström som vill slå vakt om indexreglerade hyror. I Norrköping hade en privat hyresvärd skrivit 4 000 kontrakt med indexklausuler. Det innebär att den privata hyresvärden i det här fallet skulle ha tjänat ca 6 miljoner kronor, som skulle betalas av hyresgästen om indexklausulen hade utlösts. Nu förhandlades denna klausul bort av hyresgäströrelsen, men på andra ställen i landet finns den kvar, och det är skäl som talar för den lagstiftning mot indexklausuler som nu föreslås.

Därtill kommer – det vill jag understryka – att det finns exempel på att privata hyresvärdar mer eller mindre har manipulerat med indextal. I fall som har redovisats i pressen har detta lett till hyreshöjningar på mellan 50 och 60 procent. Samtidigt vet vi att normalhyresgästen inte har klart för sig vilka konsekvenser som indexklausulen får – och det borde herr Lidgard tänka på.

Jag tycker att det är bra att man nu får bort indexklausulerna, och jag vill tacka herr Lidbom för de initiativ som han har tagit på detta område.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag skall väl försöka fortsätta där jag slutade – det var med ett konstaterande att ett mycket högt procenttal av de lägenheter som färdigställts tillkommer i allmännyttiga företags regi, att ett mycket stort antal av de bostadslägenheter som finns på marknaden är uthyrda i kommunal regi och att man där har denna indexklausul. Jag tycker inte man rättvisligen kan göra gällande, när jag säger att det här med indexklausulen inte är så förfärligt farligt därför att man kan komma åt den med uppsägningsmöjligheterna, att jag går de privata fastighetsägarnas ärenden.

Men den väg jag försöker gå i detta sammanhang är ett gängstråk som även statsrådet Lidbom eller i varje fall justitiedepartementet har varit inne på när man har gett oss ett förslag om ett enklare förfarande i vissa bagatellmål. Det är frågan om en önskan att undvika att man får alltför många hyresprocesser när situationen utvecklar sig någorlunda normalt. Skulle hyresvärden behöva säga upp hyresavtalen var gång utvecklingen har motiverat en hyreshöjning, så får man en tämligen omständlig

Torsdagen den
26 april 1973

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

process. Det är väl detta som jag närmast har försökt undvika genom att ställa mig på den linjen, att det kanske rent av är värdefullt om man har denna indexklausul.

Får jag sedan säga några ord om övergångsbestämmelserna. Där kan jag anknyta till det förhållandet att vi har – det framgår av handlingarna – en part som sagt att man hinner med att informera och en annan part som sagt att man inte hinner med att informera. Vidare vet vi allesammans att det utanför de här båda parternas krets finns en mängd andra fastighetsägare och hyresgäster som inte får den information som dessa båda parter kan förmedla, och det är på visst sätt rimligt att man använder sig av en utsträckt tid för att informera dem om lagstiftningen.

Vi antar den här lagen i dag – det har statsrådet Lidbom sagt att vi skall göra – och i början av maj kommer den väl ut i Svensk författningssamling och så skall den träda i kraft den 1 juni. Det är verkligen väldigt kort tid för information om en ny lagstiftning.

Jag skulle väl inte ha tagit åt mig så mycket av den kritik som framförs när man säger att vi försöker bromsa reformarbetet och sådant, om det varit så, statsrådet Lidbom, att vi hade en dålig lagstiftning på hyresområdet. Men det sägs ju alldeles tydligt att erfarenheterna av 1968 års hyreslagsreform har *genomgående* varit positiva. Då tycker jag inte det är så förfärligt farligt om man väntar några månader, som det blir i det här fallet. Egentligen är det ju inte fråga om huruvida bestämmelserna skall träda i kraft den 1 juni eller den 1 juli, utan det är fråga om huruvida effekterna skall slå igenom den 1 oktober i år eller den 1 oktober nästa år.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Herr Lidgard hänger efter bästa förmåga fast vid kritiken mot våra dåliga lagprodukter. Han säger att den här lagen som vi nu diskuterar inte motsvarar kraven.

Lagar skall vara formulerade så att de kan förstås av så många människor som möjligt – säger herr Lidgard. Låt mig bara konstatera att den här lagen tydligen har förståtts av samtliga i utskottet i alla fall utom moderaterna och att den av samtliga i utskottet utom moderaterna anses tillräckligt begriplig, tillräckligt lätt att förstå för folk i allmänhet. Vi kanske har olika uppfattningar, men detta konstaterande kan ändå vara på sin plats.

Herr Lidgard säger vidare att man skall ha sådana anspråk på lagars kvalitet att där inte får förekomma några fel av den typ som han har påvisat i detta fall. De fel han har påvisat – ja, det är bara ett – det är vad jag kallar för ett tryckfel och vad herr Lidgard kallar för ett slarvfel.

Jag vet inte hur man skall förekomma den sortens fel. Herr Lidgard svarar: Ni skall gå till lagrådet, som man gjorde förr i världen. Jag vet inte om det är en adekvat väg. I så fall får vi väl i fortsättningen parkera lagrådet på tryckeriet för att läsa korrektur.

Bortsett från det tycker jag emellertid att detta speglar något av just förevändningarnas polemik. Det är i praktiken ofta omöjligt att göra det helt perfekta, och det bästa är ofta det godas fiende. Säger man att det får icke någonsin förekomma något fel i någon lag, utan då får det hellre dröja ett eller annat år till med en reform, så struntar man rätt mycket i

Torsdagen den
26 april 1973

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.*

de intressen som reformen är avsedd att tillgodose. Hade det varit viktigare att undvika tryckfelet, som herr Lidgard hittade och som för övrigt utskottet säkert hade hittat ändå och vi hade funnit i kanslihuset också, än att se till att hyresgästerna verkligen får sin förbättrade ställning redan fr. o. m. i år? Det hjälper inte, herr Lidgard, att säga att vi redan förut har en bra lag i 1968 års hyreslagstiftning. I stort sett har vi det. Men ändå är värderingen från den överväldigande majoriteten i utskottet, och jag antar också i riksdagen, att det är angelägna förbättringar i denna i och för sig bra lagstiftning som riksdagen står i begrepp att besluta om.

Herr Lidgard är mycket blygsam när det gäller att flyktigt vidröra de politiska och ideologiska skillnaderna mellan oss, men han medger ändå att socialdemokraterna har en något annan syn på dessa frågor än moderaterna. Vi moderater, menar herr Lidgard, anser att man i lagstiftningen inte bara skall ta hänsyn till de många, till konsumenterna, utan också till företagarna, inte bara till hyresgästerna utan också till fastighetsägarna, inte bara till löntagarna utan också till arbetsgivarna.

Ja, självfallet skall man göra det. Men det är inte det som i första hand är problemet när man skall genomföra reformer, herr Lidgard, utan det är att ta ställning till hur man skall utnyttja lagarna för att stödja dem i samhället som har den svagare ställningen, för att öka inflytandet för dem som har för litet inflytande. Det angelägna är — och därför har vi ibland bråttom med reformerna — att stödja konsumenterna i vissa situationer där företagarna har för stor övermakt, att stödja hyresgästerna där de i relation till fastighetsägarna är för svaga, att stödja löntagarna där de har för litet inflytande i förhållande till arbetsgivarna. Och där, när det gäller fördelningen av inflytandet i samhället, finns grundläggande skillnader mellan moderaterna och oss som visar sig i våra olika attityder till reformer och ibland till angelägenheten av att åstadkomma reformer snabbt. Vi erkänner t. o. m. ibland att det kan vara riktigare att få en angelägen reform genomförd som hjälper de många människorna, även om den tekniskt inte är till 110 procent perfekt, än att nå den totala perfektionism som herr Lidgard talar sig så varm för.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag har inte begärt en till 110 procent perfekt lagstiftning; jag är nöjd om den är rätt till 100 procent.

Men när herr statsrådet säger att vi moderater inte är beredda till samma handlingsberedskap — som jag tror att uttrycket var — i sådana här reformärenden, så vill jag klargöra en viktig sak för herr Lidbom. Den princip i lagkomplexet som ni betecknar som så viktig har vi ju inte tagit avstånd från; vi är beredda att gå med på att hyresgästen skall få bibehålla sitt besittningsskydd när avtalet om hyresreglering sägs upp. Om den saken råder det inga skilda meningar. Där är vi alla helt överens. Och det är ju egentligen kärnan i denna problematik.

Sedan trodde jag att jag kastade ut en brandfackla i mitt första anförande, men det var tydligen fel, eftersom ingen tände på den. Men när jag nu ändå har ordet vill jag fråga herr Lidbom: Hyresregleringen för

Torsdagen den
26 april 1973

Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.

garagen, som väldigt många människor går och hoppas på, hur har man tänkt sig att de kostnaderna skall betalas i fortsättningen?

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Lidgard och Söderström i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lidgard begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 13 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Lidgard och Söderström i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	...	231
Nej	—	30
Avstår	—	3

Punkterna 2 -5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Lidgard och Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lidgard begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 13 punkten 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Lidgard och Söderström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	229
Nej	—	32
Avstår	—	4

Torsdagen den
26 april 1973

*Ändringar i hyres-
lagstiftningen,
m. m.**Punkten 7*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Lidgard och Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lidgard begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 13 punkten 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Lidgard och Söderström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	228
Nej	—	31
Avstår	—	4

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Lidgard och Söderström i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lidgard begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 13 punkten 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Lidgard och Söderström i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	230
Nej	—	31
Avstår	—	4

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Lidgard och Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lidgard begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Torsdagen den
26 april 1973

Ändringar i
hyreslagstift-
ningen, m. m.

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 13 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herrar Lidgard och
Söderström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkterna 11–13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta
behandlingen av återstående på dagens föredragningslista upptagna
ärenden till ett senare sammanträde.

§ 3 Interpellation nr 83 ang. försäljning av vapen mot postorder

Ordet lämnades på begäran till

Fru FRÆNKEL (fp), som yttrade:

Herr talman! Per postorder utbjudes bl. a. luftgevär och luftpistoler.
Även andra vapen som batonglampa i polismodell, ”tillverkad för att tåla
de hårdaste slag och påfrestningar”, äkta buffelpiskor och effektiva
stiletbatonger saluförs. Man kan också utrusta sig med en svärdbatong av
en typ som uppges bäras av högreståndspersoner i Fjärran östern.
”Genom en vridbar mässingsring med bajonettfattning lösgör man det
sylvassa sticksvärdet med polerad stålklinga och blodskåra.” Den som
inte vill väcka uppmärksamhet kan köpa ett svärd kamouflerat som
promenadkäpp.

Det uppges vanligen i katalogerna att personer under 16 år inte får
skjuta utomhus med luftgevär eller luftpistol utan tillstånd. Även andra
vapen synes emellertid kunna komma till olämplig användning i händerna
på barn och ungdom eller omdömeslösa vuxna. Vid postorderförsäljning
finns heller ingen möjlighet att effektivt kontrollera köparens ålder.
Katalogerna synes för övrigt också tillställas minderåriga.

Med hänvisning till det anförda hemställes om kammarens tillstånd att
till handelsminister Feldt få ställa följande fråga:

Anser statsrådet det lämpligt att vapen säljes per postorder i former
som särskilt appellerar till ungdom?

Denna anhållan bordlades.

§ 4 Interpellation nr 84 om utbyggnad av kraftverk i Indalsälven

Ordet lämnades på begäran till

Herr LINDBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Indalsälven med bivattendrag är vårt lands största
kraftälv med för dagen en årsproduktion av 9,3 miljarder kilowattimmar

(kWh). Lule älv kommer därefter med 8,9 miljarder kWh. Teoretiskt kan ur Indalsälven uttas ytterligare lika mycket, dvs. totalt 18 miljarder kWh. Praktiskt räknar man i dag med att kunna utta 12 miljarder kWh. Detta senare värde har varit föremål för justeringar uppåt under årens gång beroende på utbyggnadsteknikens framsteg som gör mindre lönsamma projekt åter attraktiva genom nya tekniska grepp.

Tillgången på andra kraftkällor såsom olja och kärnkraft kan tid efter annan ge varierande värderingar av vattenkraften. Det upplever vi i dag inför stigande oljepriser och osäkerheten inför kärnkraften. Vattenkraften har återigen blivit föremål för ökat intresse efter att under 1960-talet ha nått ett verkligt bottenläge, där stora norrländska vattenkraftverk framhållits som direkt olönsamma.

Det har sedan länge stått klart att vi ej kan klara landets energiförsörjning enbart med vattenkraftverk. Obevekligt går vi mot en allt större andel värmekraftproduktion, där kärnkraften torde komma att dominera inför hotet av sinande oljetillgångar. Kraftproducenterna tycks i dag åter rikta blickarna mot vår återstående vattenkraft inför den osäkra framtiden. Tidigare olönsamma fallsträckor blir nu lönsamma att bygga ut, bl. a. av den anledningen att framför allt kärnkraften blir oärligare än vad man från början kalkylerade med.

En allt större andel värmekraft i vårt kraftsystem med bl. a. mycket stora kärnkraftsaggregat -- för att bli konkurrensförmålig -- ställer stora krav på lättreglerad reservkraft. Här kommer vår vattenkraft in som ett utomordentligt komplement.

Vid kärnkraftverken räknar man med relativt täta bortfall av stora aggregat, vilka bortfall då snabbt måste ersättas om ej hela landsändar skall bli strömlösa. Vattenkraften som rullande reserv kan här med erforderlig snabbhet klara situationen.

Även under normal lugn drift mår värmekraften bäst av en jämn produktion under längre tidsperioder. Nödvändig reglering under sådana perioder klaras också bäst med vattenkraft som praktiskt taget ej tar skada av att gå i tomgång eller med full last.

Under ett normalt belastningsdygn uppträder också stora belastningsändringar på grund av stor energiförbrukning under dagtid med stora effektbehov, som under natten nedgår väsentligt.

En kraftig nedgång av energiförbrukningen sker också över helgerna. Här är det vattenkraften som skall stå för regleringsbehovet.

Allt detta är ett internationellt problem i alla kulturländer och det satsas hårt på att utnyttja vattenkraften för ändamålet. Äldre vattenkraftanläggningar utbyggs kraftigt, sjömagasinen ökas och stora pumpkraftverk i kärnkraftklass kommer till.

Det är i detta sammanhang Indalsälven kommer in i diskussionen. Den är vår sydligaste verkligt stora kraftälv, som kan utnyttjas betydligt effektivare. De flesta av kraftstationerna nedanför Storsjön kom till under tider då det gällde att under dygnets alla timmar krama så många kilowattimmar som möjligt ur älven. Älven reglerades hårt och har i dag ett årsmagasin på drygt 5 miljarder m³, landets tredje efter Väneren och Stora Lule älv. Stationerna är med hänsyn till älvens medelvattenföring i allmänhet lågt utbyggda, dvs. en del av dem har fullt upp med att försöka

svälja medelvattenföringen och hindrar därmed älvens utnyttjande som toppkraftproducent, enligt vad som nyss nämnts.

Moderna vattenkraftverk utbyggs nu för en vattenförbrukning av 3–5 gånger vattendragets medelvattenföring. Därigenom kan de effektivt bidra till effektregleringen under dygnet. En förutsättning är då givetvis att de har vattenmagasin både ovanför och nedanför anläggningen så att inga överdämningar eller otillåtna avsänkningar göres eller att samtliga kraftstationer i vattendraget ökar eller minskar vattenframsläppningen samtidigt. För Indalsälvens del kan här anges de nya kraftstationerna Sällsjö, Stensjöfallet och tillkommande Olden, samtliga med en utbyggnadsgrad av ca 4 gånger medelvattenföringen, medan det nedströms Storsjön är en utbyggnadsgrad av endast 1,1–1,75 gånger. Där är anläggningarna också så pass gamla att under vissa tider är aggregat avställda för reparationer så att utnyttjningsgraden går under 1. Vatten måste då spillas förbi anläggningen, och eftersom vattenkraften ej längre ensam klarar av vårt kraftbehov betyder spill av denna storleksordning stora ekonomiska förluster. Regleringsföretaget i älven försöker under sådana tillfällen släppa fram en begränsad mängd vatten, vilket betyder att samtliga kraftverk nedströms Storsjön får gå på sparlåga och helt obetydligt kan delta i effektregleringen.

1 dag är den sammanlagda effektutgången nedströms Storsjön 1 300 000 kW (1 300 MW) vid 13 kraftstationer med en genomsnittlig utbyggnadsgrad av 1,5 gånger medelvattenföringen. En utbyggnad till 2,5 gånger skulle ge ett effekttillskott av ca 750 MW. Även här skulle man då räkna med utbyggnadsvarianter från 2 till 3 beroende på de olika stationernas lämplighet, tillgång till magasin m. m.

Vad magasinerna beträffar finns de redan i Storsjön, Litsselet, Gesunden, Järkvissle och Bergforsen, det gäller bara att utnyttja dem, vilket i dag i flera fall ej kan göras på grund av låga utbyggnadsgrader i kraftstationerna.

En utbyggnad av Indalsälven med 750 MW med ett genomsnittspris av 1 200 kronor/kW skulle kosta ca 900 miljoner kronor i dagens penningvärde. Om detta genomfördes under en tidsrymd av högst tio år skulle trakten kring älven kunna tillföras byggnadsarbeten under angiven tid för 75 miljoner kronor per år och 25 miljoner till maskiner, summa 100 miljoner kronor. Kraftverksbyggen består till allra största delen av arbete och transporter som kommer den bygd till godo där de utföres. Samtidigt skulle den fast anställda kraftverkspersonalen kunna ökas.

De för dagen angelägnaste utbyggnaderna är Krångele-Gammelänge, Hammarforsen, Svarthålsforsen och Stadsforsen-Hölleforsen. De har den lägsta utbyggnadsgraden i älven med genomsnittet 1,2, där Krångele sedan länge har utgjort den verkliga flaskhalsen i älven. De är dessutom de billigaste objekten, där Krångele-Gammelänge leder överlägset med 75 meters fallhöjd intill sitt stora 30 km² magasin Gesunden, kanske vårt lands värdefullaste vattenkraftverksläge. Anläggningarna skulle tillsammans kunna utbyggas med 400 MW till ett pris lägre än 400 miljoner kronor.

Dessa fyra objekt har olika ägare, Krångele AB, BAKAB, Stockholms stad och Vattenfall. Här finns det givetvis ett varierande intresse för en

utbyggnad, och säkerligen har detta bidragit till att dessa värdefulla anläggningar stannat i växten. Samhällsnyttan borde kräva ett samfällt uppträdande för att tillvarata de möjligheter som här föreligger till ett icke oväsentligt tillskott till landets energiförsörjning. Det finns anledning att tro att om vattenfallsverket haft samma ägardominans i Indalsälven som i övriga älvar norrut, skulle Indalsälven i dag varit långt mera utnyttjad än den är. Vattenfall har endast knappa 40 procent av älvens kraftproduktion, medan övriga dryga 60 procent är spridda på ett tiotal ägare. Däri ligger sannolikt en stor orsak till trögheten.

Beträffande outnyttjad vattenkraft i Indalsälven kan nämnas 75 m fallhöjd i nedre Ammerälven på en kort sträcka som kan utbyggas mycket billigt genom överledning till Gesunden och nyttiggörande i Krånge--Gammelänge plus outnyttjade forsar i dess mittre lopp. Indalsälvens nedre lopp strax nedströms länsgränsen till Medelpad uppvisar en topografi som den är tämligen ensam om i vårt land. Bergen reser sig här brant till ca 400 m över älvens yta. Bakom bergen utbreder sig högplatåer med mindre sjöar på avståndet 2-3 km från älven och på höjdlägen av ända upp till 375 m över älven. Här finns ypperliga lägen för pumpkraftverk som med dessa stora fallhöjder kan byggas verkligt stora, 500-1 000 MW, där billig nattkraft från kärnkraftverken kan förvandlas till värdefull prima dagkraft. Investeringsmässigt kostar dessa verk bara ungefär hälften av utbyggnaden i huvudälven men skulle ändå utgöra stora arbetsobjekt för byggande personal och framför allt för drift- och underhållspersonal som härigenom skulle kunna ökas väsentligt.

Av de här diskuterade åtgärderna är det endast en utbyggnad av Ammerälvens nedre del som kan tänkas kollidera med naturvårdsintressena. Frånsett mer eller mindre kontroversiella utbyggnader finns ändå sådana uppenbara möjligheter att utveckla Indalsälven till en modern kraftproducent passande dagens och morgondagens behov, att de ej borde försummas, och detta utan att gå naturvårdsintressena för nära. Men en samordning mellan de olika kraftintressena i älven är nödvändig.

Utöver energitillskottet motiveras en utbyggnad av berörda kraftverk av sysselsättningskäl. Betydande sysselsättningssvårigheter råder för byggarbetskraften i den berörda regionen. En fortsatt nedgång av sysselsättningen inom skogs- och jordbrukssektorn är även att förvänta. Alla tecken tyder på att stora sysselsättningsvårigheter kommer att föreligga inom regionen inom överskådlig tid om inte betydande insatser från samhällets sida göres.

Skulle en utbyggnad av berörda kraftverk inte helt fylla företagsekonomiska förräntningskrav, torde det ändå vara samhällsekonomiskt motiverat att överväga ett ekonomiskt statligt stöd till en utbyggnad. Kommer inte utbyggnaden till stånd, måste man räkna med betydande ekonomiska samhällsinsatser för att hålla sysselsättningen på en acceptabel nivå.

Även om en eller flera av ägarintressenterna visar intresse för en utbyggnad, krävs att samtliga ägargrupper och berörda kraftverk kommer med i diskussionen. Det måste därför vara lämpligt att staten genom industridepartementet och vattenfallsverket tar initiativ till förhandlingar med berörda parter i syfte att påverka att en utbyggnad av nämnda

kraftverk kommer till stånd. Om de företagsekonomiska förutsättningarna så motiverar, bör även möjligheterna till statliga subventioner ingå i förhandlingarna.

Med vad som här anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att ställa följande frågor till herr industriministern:

Är herr statsrådet beredd att ta initiativ till att förhandlingar kommer till stånd mellan berörda ägare till Krångede, Gammelänge, Hammarforsens, Svarthålsforsens, Stadsforsens och Hölleforsens kraftverk i Indalsälven, i syfte att påverka att berörda kraftverk byggs ut?

Är herr statsrådet beredd att, om företagsekonomiska förräntningskrav inte helt motiverar en utbyggnad, av samhällsekonomiska skäl pröva möjligheterna att genom statliga subventioner stimulera en utbyggnad?

Denna anhållan bordlades.

§ 5 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1950 av herr *Nilsson* i Norrköping *m. fl.*

Nr 1951 av herr *Zachrisson*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:22 med förslag till bostadssaneringslag *m. m.*

Nr 1952 av herr *Fälldin m. fl.*

Nr 1953 av herr *Hovhammar m. fl.*

Nr 1954 av herr *Löfgren m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:93 med förslag till lag om konvertibla skuldebrev *m. m.*

Nr 1995 av herr *Håkansson m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:96 angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, *m. m.*

Nr 1956 av herrar *Annerås* och *Hovhammar*

Nr 1957 av herr *Fälldin m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:97 med förslag till lag om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning, *m. m.*

Nr 1958 av fru *Hörnlund m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:100 med förslag till lag om ändring i föräldrabalken, *m. m.*

Nr 1959 av fru *Anér* och herr *Wirmark*

Nr 1960 av herr *Åkerfeldt m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:101 med förslag till lag om ändring i naturvårdslagen (1964:822), *m. m.*

Nr 1961 av herr *Leuchovius m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:107 med förslag om inrättande av en fältstation i Skara

§ 6 Meddelande ang. enkla frågor

Nr 75

Torsdagen den
26 april 1973

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 193 Herr *Strindberg* (m) till herr utbildningsministern angående utbildningen i barn- och ungdomsvård i gymnasieskolan:

Vilka förslag kan emotses för de fortsatta utbildningsmöjligheterna för eleverna på gymnasieskolans vårdlinje, grenen barn- och ungdomsvård, och när kan förslag väntas?

Nr 194 Herr *Magnusson* i Kristinehamn (vpk) till herr kommunikationsministern angående risken för personalminskningar vid SJ:

Vill statsrådet kommentera i pressen förekommande uppgifter om att risk föreligger för närliggande och kommande personalminskningar vid SJ och om anslagsanvisningarna till s. k. olönsamma bandelar kan spela någon roll i detta sammanhang?

Nr 195 Herr *Hamrin* (fp) till herr kommunikationsministern angående höjningen av priserna på flygresor mellan fastlandet och Gotland:

Vilka åtgärder avser kommunikationsministern vidtaga med anledning av de kraftigt höjda flygpriserna mellan fastlandet och Gotland?

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 23.15.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert